

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2010. november–december · 64. évfolyam 6. szám

Alessandro Botticelli (1445–1510): A háromkirályok hódolata

A tartalomból:

Egyezmény a Magyar Unitárius Egyház egységének helyreállításáért
120 éves a Budapesti Unitárius Egyházközség temploma
Egyházközségeink életéből

*Az idő dajkája ma éjjel egyik kezével újévet ringat,
Miközben a másikban bús ravatalon óévet takargat.
Virrasztjuk ugyan a régít, de inkább az újat köszöntjük,
S a telt élmény-poharat ma éjjélkor mind kiürítjük.*

Sok más évforduló mellett – amelyekről határon innen és túl méltóképpen megemlékeztünk, mert fontosak voltak egyházunknak erőt meríteni a múltba nézésből a jövőnk megalapozásához – dr. Gellérd Imre tudós teológus, lelkész is szerepelt. Nem véletlen, hogy ez üzenet mottójául egyik verséből idéztem, mert az egykori, meghurcolt, sok-sok sorstársához hasonlóan 1956 után ártatlanul bebörtönzött siménfalvi, majd szabadulása után homoródszentmártoni lelkésznek – aki nekem is útra indító lelki atyám és útmutató példaképem volt – születése és halála kerek évfordulója ünnepeltük (1920–1980). Hatalmas életművéből több gondolatot idézünk ebben az áhítatos, felfokozott érzelmekkel teli óráiban az elkészülő és érkező éveknek.

Az idézett vesszörök is kettős ténykedésre hívják fel figyelmünket: az óév méltó búcsúztatására és az újév Istenben gyökerező hittel való üdvözlésére. Ilyenkor valóban mérlegre tesszük az elfutott év történéseit. Volt abban minden, felemelő és lesújtó, örömteli és könnyet fakasztó, eredményes és több odaadásra, áldozatvállalásra, tetterre serkentő. Elszámlálhattuk veszteségeinket családjainkban, gyülekezeti vagy baráti közösségeinkben, de egyetemes egyházunkban is. Fájdalmunk is erősítette az együvé tartozásunkat, amikor eltemettük dr. Szabó Árpád erdélyi nyugalmazott püspökünket. Hinni akarjuk, hogy az itthoni, anyaországi veszteségeink, dr. Lőrincz Ernőné, a Dávid Ferenc Egyelet volt titkára, dr. Beke Ildikó, az Unitárius Alapítvány egykori elnöke, Gálffy Gábor gondnok és mások távozása éppúgy fájt az otthoniaknak is.

A természeti katasztrófák, árvizek a határ mindkét oldalán, a vörös iszapos tragédia közös tettekre sarkallt, és az összefogás segített újra talpra állni, mintha a székellyöldi Buzogány Mózes Gellérd Imre által idézett sorai vezettek volna: „Ne legyetek keservesen szóló gerlicék, amikor paskol a szenvedés vihára, hanem erős kéz, mely betemeti a szenvedések mérgező forrásait!”

Így született sok-sok szép eredmény, megemlékezések Dávid Ferenc születésének 500. évfordulójának évében. Márványtábla avatás Füzesgyarmaton reformátorunk emlékére, három templomunk évfordulós ünnepei: Budapesten a Nagy Ignác utcában, Hódmezővásárhelyen és Pestszentlőrincen. Könyvek megjelenései, kiállítások sora, a trianoni gyászos diktátum 90. évfordulójára való emlékezések, és még lehetne sorolni. És akkor még nem említettük a két legfontosabbnak vélt jövőnk szempontjából: hosszú-hosszú, kitartó harc eredményeként birtokba vehettük a Nagy Ignác utca 2–4. szám alatti ingatlanunkat jelentős kártérítéssel, valamint kemény küzdelem után aláírtuk az erdélyi és anyaországi egyházrészek egyesítési szándékáról szóló egyezményt.

A jövő év sem lehet eredménytelenebb, még ha lesznek is megpróbáló idők, események. De csak egymás terhére hordozva, immáron közös ügyekért fáradozva, és ahogy üzen id. Kozma Mihály a 17. századból: „Nem elég hinni, imádkozni is kell, nem elég imádkozni, de tenni is kell, nem elég tenni, de másokat is tetterre kell sarkallni.” Hogy milyen újesztendőt kívánunk magunknak, egymásnak, egyházunknak, népünknek, álljon itt Körömczi János püspök gondolata: „Értelem, ragyogó értelem, jöjjen el a te országod, legyen meg a te akaratod e honban... Félre a

babonákkal, a tudatlansággal!... Ó, ti sötét démonjai a múlt éjszakájának, hányszor vetkőztettétek pőrere az embert... De más képpen lesz holnap... a pallérozott értelem pávjára felszállott már sok toronyra s nem lehet azt már onnan lesöpörni...”

Sokszor megfogalmaztuk, hogy sorsfordító idők jönnek egyházi életünkben. Ha eddig nem is vált minden úgy valóra, ahogy álmodtuk, terveztük, a mindenható Isten türelemre intett, nevelt és megedzett, megtanított remélni. A 2011-es mérőföldkő Isten világában csak egy porszem, de nekünk történelmi léptékű megvalósulást hoz, ha úgy dolgozunk, úgy alakítjuk életünket Isten segítségével, ahogy Gellérd Imre megfogalmazta pontokba szedve – amit nyugodtan neveznek egy új tízparancsolatnak is. És mert *Beszédek* című könyve nem sokaknak lehet meg, idézzük:

1. Érezzük meg, hogy életünk Hőreb hegynél minket is elhívott az Isten, s határozzuk el, hogy az egyetemes menetelés egy jól meghatározott csoportjának, az unitárius egyháznak tevékeny, az igazság és szabadság Kánaánját kereső tagjai leszünk.

2. Határozzuk el az új században a Mózesek és Áronok szolidaritását, a világi és egyházi erők szolidaritását munkáljuk, mint ahogy Mózes és Áron édestestvérek voltak.

3. Határozzuk el, hogy akaratunk csodatevő mózesi botjával mindig ott leszünk, ahol a haladás útjából akadályok tengerét kell elhárítani.

4. Határozzuk el, hogy utat mutató tűzoszlop leszünk az új évszázad útjain, olyan oszlop, mely sem éjjel, sem nappal, sem jobban, sem rosszban, sem alkalmas, vagy alkalmatlan időben el nem távolodik a néptől.

5. Határozzuk el, hogy az élet karsztikus szirtjeiből vizet fakasztunk minden igazságra szomjúhozó embernek, sőt, kösziklőnek kínáljuk oda magunkat, hogy belőlünk a történelem Mózesei az élet vizét fakasszák fel.

6. Határozzuk el, hogy soha nem fogunk olyan fáraók táborába állni, akiknek a célja a haladás feltartóztatása, a béke és jólét útjának elgáncsolása.

7. Határozzuk el, hogy soha nem fogunk a hátranezők, az Egyiptomba való visszakivánczók közé tartozni, hogy Isten országát kereső népünkkel sorsközösséget vállalunk.

8. Határozzuk el, hogy a sáska-érzés lelket öltő hínárjába soha nem keveredünk, leküzdjük Gulliver-törpe érzésünket. Ha nem tudunk kösziklőket hordozni, hordunk homokot.

9. Határozzuk el, hogy dolgozni és imádkozni fogunk azért, hogy az ötödik század Kánaánjában (500 éves egyházunkban) jellembe óriások legyenek az emberek.

10. Határozzuk el, hogy vigyázunk a ládára, az Istennel való szövetségünk ládájára. Sok kincset, talentumot gyűjtünk bele, s hagyunk utódainkra, hogy a következő nagy számadás óráján hallhassuk a talentumos gazda helyben hagyó szavát: „Jól vagyon, jó és hű szolgám...”*

Legyen ez az üzenet közös jóvendőnk munkálásának ösztönzője. Adjon az Isten gyülekezeteinknek, vezető és vezetett tagjainak eredményes, boldog új esztendő!

Budapest, 2011. január 1.

Atyafiságos tisztelettel:

Elekes Botond s. k.
főgondnok

Balácsi László s. k.
püspökhelyettes-főjegyző

* Gellérd Imre: *Beszédek*, Center for Free Religion, Chico, California, 1990, 16., 19. és 20. old.

Újévi üzenet

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

**Balácsi László, Gazdag Árpád,
Dr. Horn Ildikó, Kászoni József**

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2–4.
Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius

Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

mondAT Kft.

HU ISSN 0133-1272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2011. február 10.

E G Y E Z M É N Y

a Magyar Unitárius Egyház egységének helyreállításáért

Az erdélyi országgyűlés 1568. évi vallásügyi határozata a világon először addig sehol nem ismert mértékben foglalta törvénybe a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogot. Mindez az egyetlen erdélyi alapítású magyar történelmi egyház állami elismeréséhez vezetett, ugyanakkor e törvénynek köszönhetően Erdély a korabeli vallásszabadság és felekezeti türelem földjévé vált.

Miután unitárius egyházunkat évszázadokon át sorvasztották, majd a trianoni diktátum következtében maradék egyházszervezetünket is feldarabolták, a XXI. század eleje új lehetőséget teremtett a Kárpát-medencei magyar unitáriusok egyházi egységének helyreállítására.

A kedvező nemzeti és nemzetközi lehetőségekkel élve, a közel 450 éves történelmi hagyományaink alapján a két magyar unitárius egyházrész, az Erdélyi Unitárius Egyház és a Magyarországi Unitárius Egyház illetékes főhatóságai elhatározták az egyházszervezeti egység helyreállítását, amely a Magyar Unitárius Egyházban testesül meg.

A jövőbeli működésében, szervezeti felépítésében, belső jogrendjében, valamint istentiszteleti és szertartási rendjében egységes egyházszervezet az Erdélyi Unitárius Egyház és a Magyarországi Unitárius Egyház egyesülése által jön létre.

Az egyházrészek egységesülési folyamatának alapelvei és gyakorlati szempontjai

I. Az egyesülés egyházi jogi értelemben egységes alaptörvény elfogadásával, névváltoztatással és az egyesülés tényének kihirdetésével valósul meg. Az egyesülés után a két egyházrész az adott ország törvényeinek tiszteletben tartásával működik: az erdélyi egyházrész a hatályos romániai jogszabályok alapján, a magyarországi egyházrész pedig a Magyar Köztársaság jogrendje szerint.

II. Az egységes Alaptörvény érvénybe lépéséig (2011 vége–2012 eleje) a magyarországi unitárius egyházrész az egyesülési folyamat értelmében módosított saját alaptörvénye szerint működik *Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Unitárius Egyházkerülete* néven. Ezt az alaptörvény-módosítást és a névváltoztatást legkésőbb 2011. február 28-ig fogadja el a Magyarországi Unitárius Egyház Zsinata.

III. A majdani Magyar Unitárius Egyház magában foglalja az erdélyi egyházrészt a jelenlegi egyházközsegeivel, egyházköreivel, egyházi intézményeivel és szervezeteivel, valamint a magyarországi egyházrészt az egyházközsegeivel, egyházi intézményeivel és szervezeteivel. A Magyar Unitárius Egyházhoz csatlakozhat bármilyen más magyar unitárius egyházi közösség vagy szervezet, a majdani egységes egyházi alaptörvény szerint és az illetékes egyházi főhatóság jóváhagyásával.

IV. A magyarországi egyházrész a közös egyházszervezet főhatósági testületeiben az egységes jogszabályok előírásai alapján öt megillető képviseleti helyekkel és általános választhatósági lehetőségekkel rendelkezik.

Az egységes egyházi alaptörvény szerinti első tisztújításig (2012 nyara) a magyarországi egyházrész tisztségviselőit és tisztviselőit – átmeneti jelleggel – a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Unitárius Egyházkerülete legfőbb kormányzó szerve választja meg legkésőbb 2011. február 28-ig.

V. Tekintettel az eltérő államjogi és államigazgatási adottságokra, a magyarországi egyházrész a közös egyházszervezet keretében különleges jogállással, valamint vagyoni és gazdálkodási autonómiával rendelkezik.

A különleges jogállás, illetve a vagyoni és gazdálkodási autonómia fontosabb elemei:

(1.) A magyarországi egyházrész elnevezése – az erdélyi egyházköröktől eltérően – *egyházkerület*, amelynek lelkészi vezetője az egységes egyházszervezet magyarországi püspöki helynöke, rangidős világi vezetője pedig egyházkerületi főgondnoki címet visel. Mindkét tisztségviselő tagja lesz minden olyan főhatósági testületnek, amelyeknek tagsága az egységes egyházi alaptörvény előírásai szerint őket megilleti. A püspöki helynök és az egyházkerületi főgondnok az Egyházi Képviselő Tanács Elnökségének ülésein a magyarországi és közös ügyek tárgyalásánál szavazati joggal, az erdélyi ügyek tárgyalásánál tanácskozási joggal vesz részt. A magyarországi egyházrész saját hatáskörében választja meg egyházi és világi tisztségviselőit, akiket tisztségükben az Egyházi Főtanács megerősít.

(2.) A vagyoni és gazdálkodási autonómia a következőkben testesül meg: önálló költségvetés és zárszámadás, független pénzügyvitel, a saját magyarországi bevételekkel (egyházfenntartói járulékok, személyi jövedelemadó 1%-a, állami és önkormányzati támogatások, más forrású bevételek) való önálló rendelkezés, a magyarországi ingatlanok tulajdonlása, birtoklása, használata és a velük való önálló gazdálkodás. A magyarországi ingatlanok a Magyarországon egyházként nyilvántartott Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Unitárius Egyházkerülete, illetve a magyarországi unitárius egyházközsegek tulajdonában maradnak. A vagyoni és gazdálkodási autonómia nem jelent mentességet az egyetemes egyházi terhek fedezéséhez való részarányos hozzájárulás alól.

VI. Az egységes Magyar Unitárius Egyház két egyházrészét az illetékes romániai, illetve magyarországi állami hatóságok önálló jogi személyiséggel, kolozsvári, illetve budapesti székhellyel tartják nyilván.

Az egységes egyházi jogrend alapján a magyarországi egyházrész jelenlegi és jövőbeli egyházközsegei önálló jogi személyiséggel rendelkezhetnek Magyarországon.

A Magyar Unitárius Egyház egyházkerői szervezeti felépítése: (1.) Magyarországi Unitárius Egyházkerület, (2.) Kolozs-Tordai Unitárius Egyházkör, (3.) Marosi Unitárius Egyházkör, (4.) Küküllői Unitárius Egyházkör, (5.) Székelykeresztúri Unitárius Egyházkör, (6.) Székelyudvarhelyi Unitárius Egyházkör, (7.) Háromszék-Felsőfehéri Unitárius Egyházkör.

A közös főhatósági testületek és egyetemes szervek: Zsinat, Főtanács, Egyházi Képviselő Tanács, Elnökség; főhatósági szintű bíróságok; egyetemes egyházi intézmények és szervezetek.

VII. Jelen egyezményt az aláírók saját egyházuk illetékes főhatóságai elé terjesztik elfogadás végett, akárcsak az egységesülési folyamatához szükséges további megállapodásaikat és különálló javaslatukat.

Kelt: Kolozsváron, illetve Budapesten, 2010. november 4-én.

Az Erdélyi Unitárius Egyház Főtanácsa által megválasztott előkészítő bizottság tagjai: **Bálint-Benczédi Ferenc** püspök, **dr. Máthé Dénes** főgondnok, **Nagy László** főjegyző, **Kovács István** közügyigazgató, **Gyerő Dávid** előadó tanácsos, **Szabó László** lelkész, bizottsági tag, **Andrási Benedek** lelkész, bizottsági tag.

A Magyarországi Unitárius Egyház Zsinata által megválasztott Egyesülést Előkészítő Bizottság tagjai: **Elekes Botond** főgondnok, **Balácsi László** megbízott püspök, főjegyző, **dr. Barabássy Sándor** főgondnok-helyettes, **Kászoni József** lelkész, bizottsági tag, **Kiss Mihály** lelkész, bizottsági tag, **Lakatos Csilla** lelkésznő, bizottsági tag, **Máté Ernő** lelkész, bizottsági tag, **Szent-Iványi Ilona** lelkésznő, bizottsági tag, **dr. Hatfaludy Zsófia** bizottsági tag.

Kivonat a Magyarországi Unitárius Egyház Elnökségének média-közleményéből

A két országban lévő, két magyar unitárius egyházrész vezetői által aláírt egyezményt 2010. november 20-án a Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa el-lenszavazat nélkül elfogadta. A Magyar Unitárius Egyház szervezeti egységének végleges megvalósulása az egységes, mindkét országban érvényes Alaptörvény elfogadásával történik meg. Ezzel helyreáll a Magyar Unitárius Egyház 1920 előtti egysége és visszakerülünk oda, ahová hagyományosan mindig is tartoztunk: a magyar történelmi egyházak közé.

Egy mártír sikertörténete

Magyar alapítású keresztény világvallás

Ünneplő Gyülekezet, Kedves Rádióhallgatók!

A rádió hullámhosszán utoljára január 10-én találkoztunk, és tíz hónap elmúltával ismét műsoridőben vagyunk egyházalapító püspökünk, Dávid Ferenc születésének 500 éves évfordulója, illetve a Budapesti Unitárius Egyházközség templomának a 120 éves évfordulója alkalmából. Kerek évfordulókhoz érkezünk tehát, melyeknek nagy jelentősége van vallási és közösségi életünkben. Újév második vasárnapján tartott istentiszteletemet, amelyben egyházunk fennállásának 442. évfordulóját ünnepeltük, azzal fejeztem be, hogy az előbb megnevezett évfordulókról most mondok majd többet. Hát kezdjük akkor mindjárt az elején.

„Mint az élőfának gyökérszáalai messze benyúlnak a földbe s hajszaál-finom végüket megtalálni sem lehet: úgy az unitárius vallás eredete is századok során túl keresendő, s mi azt egykorúnak tartjuk a keresztény vallással.” – kezdi könyvét Ferencz József püspök az *Unitárius Kistükör* (1875) című munkájában. És igazat mond, hiszen az unitárius vallás eszmetörténete, teológiája, hitelvei sem úgy pattantak ki valakinek a fejből egyik pillanatról a másikra, hanem hosszú időn keresztül alakult ki az, mint ahogy a szellem világában történik.

A három első évszázadot méltán nevezhetjük – még enyhe túlzással is – „unitárius századoknak”. E századokban a szentháromság tana szinte ismeretlen volt a keresztény egyházban. E tan előbb Krisztus öröktől fogva való istenségének meghatározásával 325-ben, a niceai zsinaton, majd a szentlélek istenségének meghatározásával 381-ben, a konstantinápolyi zsinaton alakult ki és – bár a 4. században már hivatalos formát és tekintélyt nyert – még több századra volt szükség ahhoz, hogy az unitarizmus felett teljes diadalra jusson.

„Felnyögött a világ, mert áriánus lett!” – kiáltotta kétségbeesetten Szent Jeromos. A IV. századi alexandriai presbiter Áriusz és hívei tagadták az Atya, Fiú, Szentlélek háromságát, magyarán szentháromság-tagadók voltak; az első, akik kijelentették, hogy Jézus, vagyis a Fiú, nem Isten.

Áriusz legnagyobb ellenfele Athanasziosz volt, a későbbi Nagy Szent Atanáz, aki Áriusz utódja lesz az alexandriai trónuson. Az egyház oszlopaként is emlegetett egyházatya nem volt lebecsülendő ellenfél, már csak azért sem, mert

fél évszázadon keresztül markolta a püspöki pásztorbotot, amivel oda-oda szózott a nyájából elkóricálni, elcsángálni próbáló báránykáinak, és ha kellett a császárral is szembeszállt. Egész életében harcolt az arianizmussal szemben, megírta annak történetét is *Historia arianorum* címen. De mert olykor – amikor az ariánus hívők többségben voltak – neki is menekülnie kellett saját városából, összesen majd két évtizedet töltött száműzetésben, Alexandrián kívül. Athanasziosz a legnagyobb csapást a Kr. u. 325-ben összehívott első egyetemes zsinaton, Niceában mérte Áriuszra és követőire. Itt fogadták el az összegyűlte a Niceanum-ot, vagyis az ókeresztény ökumenikus hitvallást, a „Hiszek egy Istenben...” kezdetű krédót, döntöttek a húsvét ünnepének időpontjáról, kiátkozták az ariánusokat, és a szentháromságot kanonizálták. De mindezek ellenére az arianizmus nagyon sokáig még erős maradt.

451-ben a kalcedoni egyetemes zsinaton pedig megfogalmazták a Jézus Krisztus kettős természetéről szóló tant. E szerint ő egy személyben volt Isten, s mint ilyen természetesen Fiúként egylényegű volt az Atyával, a másik emberi természete szerint pedig egylényegű volt velünk, a halandó emberekkel.

* * *

Nagyot lépve az időben, meg kell állapítanunk azt, hogy a reformációval az unitarizmus is új életre serkent, de ennek előzményeként föltétlenül beszélnünk kell – ha csak röviden is – Szervét Mihály életéről és munkásságáról. Eredeti nevén, Miguel Serveto Spanyolországban született, 1511. szeptember 29-én, Villanueva-ban. Ezt követően tizennégy éves koráig hazájában tanult.

Apja fiát Franciaországba küldte jogot tanulni, de a fiatalember másként döntött. A jog mellett teológiát is tanult. V. Károly gyóntatója, Juan Quintana szolgálatába szegődött. Patrónusával együtt 1530-ban Bolognában részt vett a császár koronázási ünnepségén. Ezt követően otthagyta pártfogóját és júliusban már Baselen találjuk. Itt Johannes Oecolampadius vendégszeretetét élvezte. Tíz hónapig maradt a városban és arról akarta meggyőzni vendéglátóját, hogy annak a Szentháromságról vallott nézetei tévesek. Oecolampadius tanácsára elhagyta Bázelt, és Strasbourgban tűnt fel, ahol (Wolfgang) Fabricius Capito meggyőzésén fáradzott – mondanunk sem kell, hogy hasztalan.

Ezen kudarcok után a húszéves fiatalember nyomtatásban kezdte el terjeszteni tanait, és 1531-ben megjelentette első könyvét *A Szentháromság tévelygéséről* címen. A szakma a könyvet eretneknek nyilvánította, és Serveto mind protestáns, mind katolikus részről haragot és türelmetlenséget szerzett magának. Tanait lett volna hivatott visszavonni a második könyve, *Beszélgetések a Szentháromságról*, amelyet 1532-ben jelentetett meg. Ahelyett hogy ezt tette volna, a konok spanyol még inkább megerősítette az első könyvében foglaltakat.

Az üldözés elől Franciaországba menekült. Nevét megváltoztatva iratkozott be a párizsi egyetemre. 1534-ben szintén Párizsban találjuk, ahol medicinát, matematikát tanul, és mint boncoló asszisztens működik Andrenach mellett. Mestere elragadtatással beszélt tanítványáról. Zsenialitására vall az, hogy felismerte a kisvérkört. Igaz, hogy felfedezését csak húsz évvel később teszi közzé a híres-hírhedt művében, a *Restitutio*-ban.

Kálvinnal való levelezésük 1546-ban udvari-
asan kezdődött. Serveto első levelében három kérdést tesz fel Kálvinnak Krisztus istenfiúságáról, országáról és eljövételéről, és arról, hogyan kell a keresztséget és az úrvacsorát értelmezni. Egy évnek sem kellett eltelnie, hogy ketőjük között a hangulat elmérgesedjen. Kálvin Serveto okulására elküldte az *Institutio*-ját. Amaz meg legkülönbézetőbb megjegyzésekkel teleírva, saját – immár *Restitutio Christianismi*-nek címzett – kéziratával együtt visszaküldte Genf város reformátorának.

Hét évvel később a *Christianismi Restitutio*-nak ezer példányát nyomtatta ki titokban a franciaországi Vienne-ben. Ennek következménye az lett, hogy az álnéven bujkáló Michael Villeneuve-t 1553-ban bebörtönözték. Pár nap múlva innen sikeresen megszökik üldözői elől, majd Genfben bukkan fel. Kálvin parancsára börtönbe vetették. Pere hosszú hónapokig tartott, míg a halálos ítéletet október 26-án kimondta a genfi tanács. A testben és lélekben egyaránt meggyötört tudóst halálra ítélték és másnap, október 27-én a Champel mezején könyveivel együtt megégettették. Az ezer példányban kinyomtatott *Restitutio*-ból mindössze három példány élte túl a vallásos üldözést, amiből a legteljesebbet száz évig a kolozsvári Unitárius Kollégiumban őrizték, hogy aztán Teleki útván a bécsi császári könyvtár féltett kincsévé váljon.

Serveto munkájában alapvetően a Szentháromság dogmáját kérdőjelezte meg. Nem véletlen, hogy érvrendszere az 1560-as években meghatározóan fontos volt az erdélyi unitáriusok ideológiájában. Dávid Ferenc és Giorgio Biand-

rata az unitárius reformáció kezdeti szakaszában Serveto rendszerére építenek, és csak az 1560-as évek végére távolodnak el a spanyol krisztológiájától és egyeztetnek Sozzini teológiájával.

„Jézus Krisztus, örök Isten fia, könyörülj rajtam” – hitvallással ajkán hagyta el Serveto a földi világot, és ezzel a 16. század vallási türelmetlenségének szimbólumává lett.

A 16. század Európájának legnagyobb vallási-szellemi mozgalma a reformáció volt. E világtörténelmi jelentőségű esemény több kedvező tényállás eredménye volt, ami közül a legfontosabbak:

- A könyvnyomtatás feltalálása,
- A Biblia európai nemzetek saját nemzeti nyelvre történő lefordítása,
- Ezek mellett a tudományok és művészetek fejlődése is utat nyitott a fejlődésnek.
- A polgárság megerősödése is kedvező társadalmi légkört teremtett.
- A humanizmus, amely a külső tekintély helyett az ismeretek közvetlen forrását kereste.

Ilyen előzmények után került sor 1517. október 31-én Luther Márton tételeinek a wittenbergi templom kapuján történő kifüggesztésére. Ez indította el a változások egész sorát az egyházban, ezen túlmenően a társadalmi és politikai életben egyaránt.

Ennek a hullámverései természetesen Magyarországig és azon túl is eljutottak. Erdélyben Martinuzzi kormányzósága, Izabella régenssége alatt.

A reformációt Erdélyben leghamarabb a szászok fogadták el Johannes Honterus tevékenysége eredményeképpen.

Az unitárius vallás elterjedése és az unitárius egyház megalapítása Dávid Ferenc nevéhez fűződik. Születésének évét a hagyomány sokáig 1510-ben jelölte meg, az idén ünnepeljük ennek 500. évfordulóját. Az utóbbi idők egyháztörténeti kutatásai ezt 1520 körüli időkre teszik. Anyja magyar, apja, Hertel Dávid, szász nemzetségszerű csizmadiamester volt. A kor humanista szokása szerint nevét „Franciscus Davidis”-ra latinositotta. Később a magyar „Dávid” vezetéknévet vette fel. Miután iskoláit Kolozsváron és Gyulafehérváron, majd Brassóban elvégezte, a reformációval rokonszenvező Meggyes Ferenc nagyprépost és Pesthi Gábor kanonok támogatásával Wittenbergbe ment tanulmányai folytatására. Innen már a reformáció lelkes híveként tért haza. 1551-ben Besztercén iskolaigazgató, majd rá egy évre Petres lelkésze lett. Egyszerre hívja lelkészének Erdély két legnagyobb városa is: Kolozsvár és Nagyszeben, mire ő az előbbi meghívására válaszol.

Blandratán keresztül megismerkedett az antitrinitarizmussal és Serveto műveivel. Természetesen ezek közül kettő már kezdetben nagy hatást gyakorolt rá. Az 1531-ben megjelent *De Trinitatis erroribus*, illetve az 1553-ban megjelent *Christianismi Restitutio*. Ugyanakkor nagy hatással lehetett rá az is, hogy Serveto vállalta a vértanúságot hitbeli meggyőződéséért.

Dávid Ferenc, aki mindig az igazságot és a világosságot kereste felismerte azt, hogy a reformáció még nem teljesedett ki. A Biblia tanulmányozása során a szentháromság misztériuma helyett az egy Isten hitének világossága foglalkoztatta. Hamarosan rokonlelkekre talált Basilius István, Szegedi Lajos, Egri Lukács lelkészekben, akik 1565-ben csatlakoztak hozzá. Még ebben az évben a kolozsvári gyülekezet két pártra szakadt. Egyik a régi, pápás tudományt védte, a másik az új evangéliumért lelkesedett.

Dávid Ferenc 1566. január 20-án mondta első, unitárius szellemű prédikációját a kolozsvári főtéri nagytemplom szószékén. 1566-ban három hitvitát tartottak, melyek közül az április 24–27 között tartott gyulafehérvári volt a legnevezetesebb, amikor a fejedelem és tanácsosai jelenlétében nyilvánosan vita tárgyává tették Isten egységét, ill. háromságát.

János Zsigmond (1540–1571) Erdély fejedelme 1567-ben a gyulafehérvári nyomdát Dávid Ferenc rendelkezésére bocsátotta, amelynek óriási jelentősége volt az unitárius hit teológiai és irodalmi tisztázásában. Dávid Ferenc 1567-ben három művet jelentetett meg ebben a nyomdában. Az első és legfontosabb a *Rövid magyarázat*. Ebben a műben írja, hogy: „Semmi nincsen az egész derék szentírásban világosabb és nyilvánvalóbb tudomány, mint az egy Istenről való tudomány.” A második a *Rövid útmutatás*. A harmadik: Méliusz Péter iratainak megcáfolása.

Az unitárius reformáció eszméi terjedtek és hatottak, egy dologban viszont nem nyugodhattak meg annak követői, ugyanis nem volt még olyan törvény, amely ennek megmaradását garantálta volna. Ennek hiánya teljes megsemmisülését jelentette pl. a lengyel reformációnak, amely méreteiben, a hívek létszámában nagyobb volt az erdélyinél is. Ennek érdekében Dávid Ferenc és Blandrata javaslatára 1568. január 6-ára Tordára országgyűlést hivatott össze, amelyben az ország rendjei a vallás és a lelkiismereti szabadság törvényét meghatározták.

Nem kevesebb ez, mint annak megfogalmazása, hogy a hit értelmezésében sem világi, sem egyházi hatalom nem gyakorolhat nyomást a hívekre vagy a prédikátorokra. Isten igéjét, a

Biblia szövegét mindenki úgy értelmezheti, ahogy tudja és akarja.

Ennek alapján, a világon először Erdélyben mondták ki a vallásszabadság és a lelkiismeret törvényét, jóval megelőzve ezzel egész Európát. Amíg ettől számítva Európa nyugati felén még közel egy évszázadon keresztül halálra gyilkolták, kaszabolták, elevenen megégették és csonkították egymást a különböző felekezetekhez, hitágazathoz tartozó hívők, addig Erdély a türelem és béke földje maradt e törvény szellemében, amelynek a kimondásától számítjuk az unitárius egyház fennállását.

János Zsigmond Erdély fejedelme az országgyűlésen az új vallás híve lett. A római katolikus, a lutheránus, a református vallás mellett az egy istenség hitén alapuló unitárius vallást a negyediknek ismerték el „recepta religioként”, azaz bevett vallásként.

Dávid Ferenc követőinek és az általa alapított egyháznak kezdetben nem volt hivatalosan elfogadott neve. Kiadványaikon a következő neveket használták: az egy értelmű levő erdélyi eklézsiák, vagy lelkészek esetében: erdélyi lelkipásztorok, akik az Atya Isten felől és a szent lelke felől a szentírás szerint egy értelemben vannak. Dávid Ferenc magát „a megfeszített Jézus Krisztus szolgájának”, követőit pedig legszívesebben keresztényeknek nevezte. Az „unitárius” elnevezés, amely Isten oszthatatlan egységére utal, először az 1600-as lécfalvi országgyűlés vallási határozatában fordult elő „unitaria” formában. Az egyház hivatalosan ezt a nevet 1638-tól használja.

A főurak tekintélyes része áttért a „kolozsvári vallásra”. A hagyomány szerint Dávid Ferenc a hitvitáról hazatérve Kolozsváron, a Tordai utca szegletén, a „kerek kő”-ről olyan meggyőző beszédet mondott, hogy az egész város unitárius vallásra tért át.

Dávid Ferenc az unitárius reformáció győzelméért vívott harcban támogatóra és segítőtársra talált Heltai Gáspár (1510?–1574?) személyében, aki születésileg teljes mértékben szász nemzetiségű (Kaspar Hleth), nem csak félig az, mint egyházalapítónk.

Származása ellenére többnyire magyarul prédikált, de ami ennél is érdekesebb az, hogy csak magyar nyelven írt. 1559-ben csatlakozott a szakramentarizmust hirdető hitújítás helvét szárnyához. Heltai Gáspár gyakorlati ember lévén tudta, hogy a reformáció terjedéséhez eszközök szükségesek. Ennek érdekében még 1550-ben tárgyalta Georg Hoffgarf kolozsvári nyomdással. Amiért a helvét hitűekhez csatlakozott, a brassói lutheránus szászok többé számára már nem adtak papírt. Ez arra kényszerítette őt, hogy 1564-ben Kolozsváron maga

építsen papírmalmot. Nyomdájában magyar és latin nyelven jelentek meg mindenkori teológiai felfogásának vallási irányzatai.

1569-ben Dávid Ferenc hatására az unitáriusokhoz csatlakozott. Nyomdájából több mint 200 mű került ki, ami a 16. századi Magyarország teljes könyvtermésének mintegy egyharmadát jelentette. Ezek között voltak Dávid Ferenc hitvitázó írásai és elméleti munkái is.

János Zsigmond nem sokáig lehetett védelmezője az egy Isten hitének országában. Az országgyűlés után Görgény várába ment, ahol megbetegedett és ugyanebben az évben, március 14-én meghalt.

Borsos Sebestyén így jellemezte őt: 1568–1571 közötti rövid három évben érte el az erdélyi unitarizmus virágzásnak és elterjedésének csúcspontját. Kolozsvár volt a központ, ahonnan tovább terjedt az erdélyi magyar városokba. Torda, Nagyenyed, Dés, Gyulafehérvár, Marosvásárhely, Abrudbánya és Torockó mind tárt karokkal fogadta az új hitet. E mellett a Székelyföld nagy része is unitárius lett. Az unitárius reformáció Magyarországra is áttért. Az Alföldön, Partiumban, Baranyában egyházközsegek alakultak, még akkor is, ha nem ment ez nagyon egyszerűen és magától értetődően.

A hódoltsági Baranyában található mezővárosban 1574-ben a hitvitázó református szuperintendens, Veresmarti Ilyés felakasztatta disputáló ellenfelét Alvinczi György unitárius prédikátort. Katolikusok, protestánsok, fejedelmek és püspökök egyként kiáltják: „Eddig! Ne tovább! A reformáció befejeztetett! Tessék megállni!”

Csak hogy Dávid Ferenc nem hallgat más parancsára csak a saját lelkiismeretének szabadságára. A mű még nincs befejezve. 1578-ban zsinatot hív össze Tordára, melyen Krisztus nem imádásának zsinati elfogadtatására készül, e mellett megtiltja a gyermekkeresztelést. 1578 őszén érkezik vissza Erdélybe Bázeltől Blandrata hívására F. Socinus, a szociniánusok szentháromság-tagadó szektájának alapítója. Azért jön, hogy meggyőzze Dávid Ferencet, hogy tévúton jár. A nagytekintélyű teológus Dávid Ferenc házában lett szállásra, ahol feltehetően együtt lakott velük Matthias Vehe-Glirius is. Eppen Socinus árulja el, hogy a vitákon részt vett a „zsídó doktor”, aki szerint Dávid mellett a nonadorantizmus legkövetkezetesebb híve volt.

Páskándi Géza *Vendégség* című darabjában Dávid Ferenc azt mondja Socino-nak: „Kezdjük Jézus Krisztussal. Magát biztosan az érdekli, hogy Isten fiának és Messiásnak tartom-e őt, vagy embernek.” A nagy vallásreformer rögtön meg is adja saját kérdésére a választ: „Embernek. Ezért vagyok szemükben istenkáromló, vallásháborító eretnek.”

Talán nem érdemes elmélyülni a teológia szőrszálhasogató kérdéseiben, amelynek nagy részét ma már nem is értjük. Elég az, hogy Socinus szerint lehet Jézust imádni, hiszen az Atya Isten jobbján trónolva Fiúként uralkodik. Dávid Ferenc viszont egy jöttányit sem enged. Jézust imádni nem szabad, állítja, mert a bibliai szövegekből kiderül, hogy miután feltámadott és mennybe emelkedett, küldetése –egyelőre – véget ért, várja az utolsó ítéletet midőn visszatér és ítél az emberiség felett. Dávid tehát tiltja, Socinus nem ellenzi, Blandrata pedig megköveteli Jézus imádását.

Dán Róbert, a magyarországi humanizmus nemzetközi tekintélyű professzora így ír az unitáriusok első püspökéről: „Az európai eszmétörténet kiemelkedő egyéniségét tiszteljük személyében. Olyan teoretikust rejt máig keresett sírja, aki felismerte a százada merész ideológiai újításait. Tételei az unitárius teológia rendszerében és korlátai között a későbbi korszak szabadgondolkodói útját egyengették.”

Dávid Ferenc életét 1579 novemberében fejezte be Déva vára börtönébe zárva. A hagyomány szerint november 15-én, a legújabb egyháztörténeti kutatások szerint inkább a hónap elején, 7. körül.

* * *

Dávid Ferenc életművét mérlegelve elmerenghetünk azon, hogy lehet-e egy mártír sikertörténetéről beszélni. Nem önmagában való elmentmondás-e ezt így megfogalmazni? Ha igen, akkor azt annak a kapcsán tudjuk elképzelni, hogy tisztában volt egy dologgal: senkit nem szabad mártírrá tenni, de mindenki vállalhat mártíromságot egy általa felismert ügy érdekében. A dolgozat elején említettük azt, hogy számára Serveto Mihály mártíromsága nem állt távol. Hogy mennyire nem, élete példájával igazolta, hiszen ő maga is ezt szenvedte el a Serveto halálát követő 24. esztendőben.

Emléke legyen áldott, örökségét megőrizzük, most és mindörökké. Ámen!

Kászoni József

**120
éves**

a Budapesti Unitárius Egyházközség temploma

2010. november 27. délelőtt 11 órától a Budapesti Unitárius Egyházközség nagyszabású ünnepség keretében megtartotta templomának 120 éves évfordulóját, melyen részt vett Bálint Benczédi Ferenc püspök úr és számos magyarországi állami hivatal képviselője.

Az ünnepi műsort Kászoni József gyülekezeti lelkész áhítata nyitotta meg, a vendégeket üdvözölte Elekes Botond főgondnok és Bálint Benczédi Ferenc püspök. Horn Ildikó történész tartott előadást *Fordulópontok a magyar unitáriusok történelmében* címmel, Egly Tibor zongoraművész Bartók műveket adott elő. Dr. Barabássy Sándor főgondnok-helyettes: *120 éves a Budapesti Unitárius Egyházközség temploma* címmel, Elekes Botond főgondnok pedig *Magyar Unitárius Egyház – a kárpát-medencei unitarizmus perspektívái* címmel tartott előadást. Közreműködött a *Camerata Budapest* tagjaiból alakult együttes kamarazenekara. A rendezvényt állófogadás zárta az első emeleti gyülekezeti teremben. A rendezvényről tévéfelvétel készült.

A továbbiakban közöljük Kászoni József ünnepséget megnyitó templomszentelési imáját és Barabássy Sándor főgondnok helyettes előadását, amelyek ez alkalommal elhangzottak. (Az ünnepségről képes összeállítást láthatnak az utolsó oldalon.)

Templomszentelési imádság a 120 éves évforduló alkalmára

Örökkévaló Istenünk!

Köszönjük, hogy hazát és nemzetet adtál nekünk is, ezen belül azt, hogy magyarnak és unitárius kereszténynek teremtettél és megengedted, hogy e nép szenvedéseiben és gyászában, de azt is, hogy örömeiben és dicsőségében is részt vegyünk.

Kegyelettel emlékezünk ma azon elődeinkre, akik életüket adták a vallásszabadságért, hogy ezáltal mi késői utódok osztozhassunk hitükben, mely egykoron nagy erő volt a harchoz, és ma is az, hitünk megtartásához.

Nemrég ünnepelhettük egyházalapító püspökünk születésének 500. évfordulóját, és ez ünnepi hangulatban ma is köszönetet mondunk életéért, hiszen egyisten hitünket, Jézus tanítását követően, neki köszönhetjük.

Köszönjük őt, Dávid Ferencet, aki a tiszta jézusi kereszténység helyreállítója, a lelkiismereti és vallásszabadság igaz tanítója, a vallási tü-

relem igaz apostola, unitárius egyházunk megalapítója, és az egyisten eszméjének hőse és mártírhallottja.

Másodsorban köszönetet mondunk Neked azért, Atyánk, hogy őseink 120 évvel ezelőtt itt a Belváros-Lipótváros három utca által határolt szent helyén templomot építhettek és szentelhettek a Te tiszteletedre.

És mi azóta ide járunk víg örömben és néma gyászban egyaránt, hogy ünnepelhessünk, elénekelhessük az ősi unitárius zsoltárt:

*De jó nekünk itt laknunk nálad
Békesség áldott Istene,
A háborgás ránk nem találhat,
Hadat küldöttél ellene,
Oly jó Atyánk szent itt e hely,
Hozzád emel, hozzád emel.*

(312. ének)

Az ünnepi emlékezés áldott perceiben kérünk továbbra is tartsd meg, őrizd meg nemzetünket és légy mindannyiunk gondviselő Atyja, hisz Te mindenkinél jobban tudod, mi válik javunkra. Kérünk, vedelmezz meg mindannyiunkat, őrizd meg minket, hogy részesülhessünk mindenkor a viszontlátás örömeiben. Találkozhassunk azokkal a testvéreinkkel, akiktől távol-ságok, országhatárok választanak el egymástól.

Add, hogy ezek ellenére soha el ne szakadjunk egymástól, és azt is add, hogy ne legyen felettünk hatalma se időnek, se halálnak, se távolságoknak, se határoknak, mert mindezeknél hatalmasabb vagy te Isten, akiben összekapcsolódhatunk.

És végül arra kérünk: gyomlálj ki közülünk minden pártosságot, ellened való lázadást, egymás közötti viszályt, növelj hitünket hivatásunkban, emberi méltóságunkban, segíts, hogy lehessünk magyarokként is a te néped. Annak a tudatában, ismeretében, de hitében és reménységében kérünk erre, hogy kezdedben van nemzetünk jövője.

A mi kezünkben az, hogy egyengessük a Te ösvényeidet és készítsük számodra az utat – az adventi időszak kezdetén – az elkövetkezendő évszázadra, amihez áldásodat, gondviselő szeretetedet és megtartásodat kérjük, most és mindörökké, ámen.

Kászoni József

120 éves a budapesti unitárius egyházközség temploma

Az 1848-as alkotmányosság helyreállítása után az első nyilvános unitárius istentiszteletet az ország szívében, 1869-ben tartották.

Ferencz József egykori kolozsvári lelkész, majdani unitárius püspök 1869. június 13-án, Pesten, a reformátusok Széna téri¹ épületében nagy hatású unitárius istentiszteletet tartott. A *Vasárnapi Újság* szerint oly sok hallgató – reformátusok, katolikusok, lutheránusok – gyűlt össze, hogy a díszterem

nem volt képes befogadni őket. A hallgatóság a legműveltebb közönség volt: képviselők, tudósok, írók, tanárok.

Nagy volt a lelkesedés és néhány év múlva már az egyházközség alapítása mellett a templomépítés álma is felmerült. Az 1873-as bécsi világiállásra érkező angol és amerikai unitáriusok közül hárman hajóval Budapestre látogattak, ahol unitárius konferenciát tartottak. John Fretwell magyarul köszöntötte a vendéglátókat. Az angol és amerikai unitáriusok pénzügyi támogatást ígértek. (Kovács János kolozsvári főgimnáziumi tanár kérésére, hogy egy kis templom építésére lenne szükség Budapesten, a brit Edward Hale közbeszólt: „Nem kicsit, hanem nagyot, hogy abban prédikálhassak!”)

Hanem azért mégis a vágyálom és annak megvalósulása között 17 év telt el, küzdelemben, kitartó munkában és hullámzó lelkesedésben. De addig is a fővárosi unitáriusok kibérelték az evangélikusok Deák téri főgimnáziumának dísztermét és a templom megépüléséig ott tartották rendszeresen istentiszteleteiket.

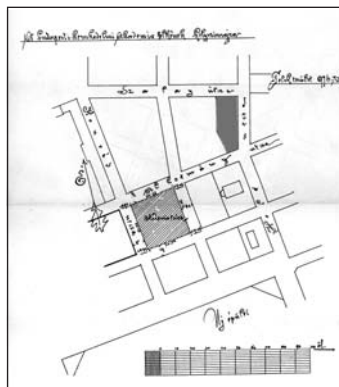
A fővárosban lakó unitáriusok eltökéltek voltak közösségük megszervezésére: állandó lelkesi állás létesítése és templomépítés volt a célkitűzésük. Jézus mondta, hogy pásztor nélkül nyáj sincs. De az is világossá vált, hogy a nyájnak akolra is szüksége van.

1881-ben iktatták be a budapesti unitárius anyaegyházközség első állandó lelkészének a

tordai Derzsi Károlyt, ünnepi istentisztelet keretében. Ezen az alkalmon több százan vettek részt. Az istentisztelet hazafias érzületű volt. Trefort kultuszminiszter az istentiszteletet követő díszebéden kifejtette, hogy „szereti az olyan vallást, amely igaz morált tanít”.

A budapesti unitáriusok anyaegyházközségének megalakulási ünnepségével egyértelművé vált a templomépítés szükségessége. Megindult az angol-amerikai támogatás és Derzsi Károly hallatlan kitartással folytatott missziós és gyűjtési munkájának következtében – amihez odaálltak az unitárius főnemesek is, Odescalchy Arthur herceg, Bethlen Ferenc gróf, Orbán Balázs báró is 1883-ban, „országos kéregetési” akciót javasolva – megszületett a Templom Alap. Ebbe nagylelkű adományozók fizetnek be (például martonvásári gróf Brunszwik Géza magyar királyi kamarás 1887-ben, unitárius hitre térése alkalmából), de hasonló felajánlások voltak például Bécsből is.

A budapesti unitárius anyaegyházközség a Fővárosi Tanácstól építési telket igényelt, amire felépülhet az egy Isten hitének a temploma. A Fővárosi Tanács 8322 sz./1883 értesítőjében tudatta, hogy 600 négyszögöles telket adományozott in-

gyen az unitárius templom és papi lak megépítésére az Alkotmány, Koháry (ma Nagy Ignác), Szalay utcák által határolt területen.

1885-ben az anyaegyházközség megbízta Pecz Samu műegytemi tanárt a részletes tervek elkészítésével, végül is egy háromemeletes épületegyüttes megtervezésére. A következő évben a közgyűlésen bemutatásra kerültek Pecz Samu építési tervei. Ekkor kezdtek rádöbenni, hogy a néhány tízezer forintos templomépítési alap a néhány százezer forintos építési költséghez képest elenyésző összeg. 1887-re nyilvánvalóvá vált, hogy az egyházközség nem képes önerőből finanszírozni a templomépítést.

És ekkor jött dr. Székely Ferencnek az az ötlete, hogy egy osztrák céggel – amelyik nagyarányú budapesti építkezésekbe kapcsolódott be (többek közt a parlamentébe is) – kellene tár-

¹ Mai Kálvin tér egy része. (A szerk.)

gyalni, hogy vállalkozási formában építsék meg a budapesti unitárius templomot és a társuló épületegyüttest. Először azonban meg kellett állapodni a Fővárosi Tanáccsal, hogy egyezzen bele a templom és a bérház vállalkozási formában történő megépítésébe, illetve a több évtizedes jelzőlog bejegyzésbe a telekkönyvbe. Az egyházközség arra hivatkozott, hogy méltatlan lenne az épülő parlament, az igazságügyi palota pazar kivitelezésű környezetében egy olcsóbb kivitelezésű unitárius imaházat építeni. A székesfőváros végül is kedvezően fogadta az egyházközség kérelmét és azt közgyűlésileg jóváhagyta.

Így 1888-ban belendült a templomépítés ügye: a Holtzspach-Majorossy cég olyan végső árajánlatot tett, hogy megépíti a templomot és a bérházat az egyházközség pénzbeli hozzájárulása nélkül 325 000 forintért, az összes járulékos költségekkel, úgy, hogy a templom és a tanásterem kivételével fenntartja a bérház, üzlet, kávéház, stb. hasznélvezeti jogát 50 évre, vagyis 1890. november 1-től 1940. október 31-ig. Az egyházközségnek joga van a hasznélvezeti jogot megváltani, ötven év múlva köteles a vállalkozó cég, vagy jogutódja az épületet felújítani, átfesteni és tehermentesítve az egyházközségnek átadni.

Pecz Samu műegyetemi tanár elvállalta 8000 forint tiszteletdíjért a végleges tervek elkészítését, a kivitelezés irányítását. A templom utcai homlokzata neogótikus stílusú, a huszártorony biztosítaná az épület templom jellegét. A tervezett templom egyhajós, 8 méter széles és 26 méter hosszú, kelet-nyugati tájolású, a nyugati hajóvég sokszögű záródású. A bérház háromemeletes, földszinten üzletekkel, kávéházzal, vendéglővel.

Pecz Samu építési naplójának alapján az első kapavágások 1889. május 1-jén történtek meg. Jellemző a kor építkezési ritmusára, hogy az építési napló bejegyzései szerint 1889. november 5-én befejezték a hatalmas 3 emeletes épületegyüttes végleges cserepezését és bádogos munkálatait, november 16-án pedig a huszártornyot is. A bokrétaünnepet az István Főherceg Szálló vendéglőjében tartották meg, kifejezve a jó munka elismerését. Ezután a belső munkálatok folytatódtak, olyan is volt, hogy egyszerre közel 300 ember dolgozott. 1890 júniusára valamennyi nyílászáró a helyére került, a templom díszablakainak üvegezése Róth Miksa műhelyében készült.

Pecz Samu építész közben elvállalta, hogy díjmentesen elkészíti a templombelső felszereléseinek terveit. Az egyház Építési Ellenőrző Bizottsága fontosnak tartotta, hogy az 50 férő-

helyes karzatot oszlopokra emeljék, ami emeli a templom méltóságát. A templombelső nagyon szép, keményfa berendezésének művészi kivitelezését Thék Endre vállalta el, 6500 forintért, amiben benne volt a szószék, padok, karzat, úrasztala, feljáró elkészítése.

1890. szeptember 15-re az orgona kivételével valamennyi elmaradt munka befejeződött. Az orgona készítését az aradi Dangel Antal és fia cég végezte el, 1300 forintért (orgonaszekrény nélkül) külső burkolatát pedig Trögl István szobrász 915 forintos költséggel.

Másfél év alatt elkészült a nagyszerű mű: van már az unitáriusoknak is Isten háza a fővárosban. Adjunk hálát az Úrnak! És láss csodát, mire a templom elkészült a nagyszerű tervező, Pecz Samu egyetemi tanár most már nemcsak munkájával, hanem lelkével is betért az unitáriusokhoz. A korabeli fényképeken valóságos palotaként emelkedik a magasba a francia stílusú neogótikus épületegyüttes.

És végül szóljunk még néhány szót az ünnepi templomszentelésről is. Az egyházközség szervező bizottsága 1890. október 26-ra tűzte ki a templomszentelési ünnepséget. A főpásztori megnyitó beszédet Ferencz József püspök tartotta, az egyházi beszédet Derzsi Károly lelkész, az úrvacsorai ágendát Péterfi Dénes kolozsvári lelkész.

Az ünnepi istentiszteletre a hallgatóság nem fért be mind a templomba, az oldalfolyosókon és a lépcsőfordulókban is vendégek voltak.

Az istentiszteletet díszebéd követte a Redoutban (Vigadóban). A világi sajtó mély empátiát mutatott az unitáriusok vallása iránt, azt emelték ki, hogy „az unitárius hit a szeretet vallása”.

Dr. Barabássy Sándor
főgondnok-helyettes

FIRST UNITARIAN CHURCH OF PORTLAND
(PORTLANDI ELSŐ UNITÁRIUS KÖZÖSSÉG)

Kedves József és László!

Nagyon köszönöm az értesítést! A lelkeszi munka felújításával kapcsolatos elképzeléseitek különösen értékelendőek. Gratulálok a templom építésének 120. évfordulójához! Mint az Amerikai Unitárius Egyesület volt elnöke ismerem valamelyest a partnerkapcsolatunk történetét. Nagyon sajnálom, hogy nem ünnepelhetek én is veletek ezen az évfordulón.

Már volt alkalmam felmérni, hogy nagyon értékelik itt Portlandban a budapesti partnerkapcsolatot. Nagyon örvendek, hogy készülöben vannak további tervek a közeljövőre vonatkozóan. Különösképpen annak, hogy egy portlandi ifjúsági csoport már tervbe vette közeli látogatását Dana Regan vezetésével.

Várom, hogy személyesen is találkozunk.

Társatok a hitben, **Dr. William Sinkford**

UNITARIAN UNIVERSALIST ASSOCIATION
(UNITÁRIUS UNIVERZALISTA EGYESÜLET)

Kedves Kászoni Tiszteletes Úr!

Nagy öröömre szolgál, hogy üdvözetemet és jókívánságaimat küldhetem önnek és a Budapesti Unitárius Egyházközség minden tagjának az amerikai unitárius testvérek nevében. Az Unitárius Univerzalista Egyesület csatlakozik az önök öröméhez a templom építésének 120. évfordulójának ünnepe alkalmából. Reméljük és kívánjuk, hogy kellemes megemlékezésben legyen részük, amely ugyanakkor alkalmat ad közös elkötelezettségünk megerősítésére, amelyet az egyetemes igazságszolgáltatás, együttérzés és hithűség ügyében vállaltunk.

Az elmúlt 120 évben – vagy talán még hosszabb időre visszamenően – a magyar és amerikai unitáriusok kapcsolata tartalmas és gyümölcsöző volt. Együtt fedeztük fel a nemzetközi szellemi közösséget, tanultuk a helyes kapcsolatépítést, hasznos ötleteket adtunk egymásnak, és természetesen, együtt éreztünk egymás bánatában is. Mindez idő alatt az önök gyülekezete – a Budapesti Unitárius Egyházközség – kulcsfontosságú diplomáciai szerepet töltött be, hiszen biztosította az átutazók elszállásolását, vendégszeretettel fogadta őket, és közvetítő szerepet játszott. Kívánjuk, hogy egyházközségük legyen továbbra is vezetője az Unitárius Egyház nyitottságra irányuló munkájának.

Kellemes ünneplést unitáriusok! Generációk sora szól így hozzátok, akik közös erővel tartották fenn a gyülekezet életét. Legyen áldásuk rajtatok, hogy álmaik beteljesülhessenek törekvéseitek nyomán! Vezesse Isten továbbra is szívetek érzéseit és kezetek munkáját! Végül kívánjuk, hogy a gyülekezet elkövetkező 100 éve legyen mindnyájatok számára egy nagyszerű ajándék!

Veletek a hitben, **Peter Morales** lelkész,
az Amerikai Unitárius Egyesület elnöke

KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKI HIVATAL – TÁRSADALMI KAPCSOLATOK HIVATALA

Tisztelt Lelkész Úr!

Kérem, engedje meg, hogy Schmitt Pál köztársasági elnök úr nevében megköszönjem az egyházközség templomának 120 éves évfordulója alkalmából tartandó ünnepélyre és az azt követő állófogadásra szóló meghívásukat, azonban Elnök úr előre egyeztetett programja miatt sajnos nem tud részt venni az eseményen.

Budapest, 2010. november 23.

Szívélyes üdvözléssel, **Kiss Norbert**
hivatalvezető

MINISZTERELNÖKSÉG – DR. SEMJÉN ZSOLT MINISZTERELNÖK-HELYETTES

Tisztelt Lelkész Úr!

Az örökélet az, hogy megismerjenek téged, egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust – olvashatjuk szent János evangéliumában. Isten megismerésének színtere az ő dicsőségét hirdető templom, mely mindenekelőtt az ott összegyűlő és imádkozó testvéri közösségből, illetve az egymásra rakott kövekből, téglákból, kemény szellemi és fizikai munka nyomán épül. A Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai temploma felépítésének 120. évfordulóján kívánom mindannyiuknak, hogy ez az istenháza még sokáig szolgálja az egy igaz Isten megismerését és dicsőségét.

Köszönöm szíves invitálásukat a budapesti unitárius templom fennállásának 120. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségre. Sajnos ezen a jeles eseményen korábban egyeztetett kormányzati feladataim miatt nem tudok részt venni, de lélekben együtt vagyok az imádkozó közösséggel.

Budapest, 2010. november 23.

Nagyrabecsüléssel, **Semjén Zsolt**

„Dicsőség
a magasságban
Istennek,
és békesség
a Földön
a jóakarátú
embereknek.”

Lk 2,14.

Dicsőség, békesség, jóakarát

Kedves Ünneplő Testvéreim, Atyámfiai! Egy előszeretettel használt karácsonyi szentleckét választottam beszédem

alapgondolatául, melyben *három* gondolat köré szövöm mondanivalómat. Ezt megelőzően figyelmeztetem atyámfiait, akik otthoni Bibliájukban utána néznek a templomban hallott szentleckének. Nekik szól első sorban a tiszteletteljes figyelmeztetés, hogy a régi fordítás kissé eltér az általam olvasottól. Eszerint, *a földön békesség és az emberekhez jóakarát szerepel*. Mindkét fordítás mondanivalója ugyanazon három gondolat köré csoportosul, s elmondható, hogy csakis fogalmazásbeli különbség tapasztalható bennük. Az általam ismételt forma úgy tűnik, mintha kissé kizáró jellegű lenne, főleg, ha arra figyelünk, hogy a földi békesség csupán a jóakarátú embereknek jár. Ez azonban nem így értendő! Nézzük most a karácsonyi ünnep három gondolatkörét!

1). *Legyen dicsőség Istennek!* „A lelki életben (...) sokszor nem vagyunk elég bátrak, határozottak. Igaz, vannak jó hívek is, akik emberi tekintet nélkül hűek kötelességükhöz! Ezek a jót, amit tesznek, lehetőleg el akarják rejteni, hogy jobbnak ne tartsák őket, mint amilyenek. Ez az indokolatlan félelem is sok jót megakadályoz. A világnak szüksége van a jók felemelő példájára! Nem emberi dicséret végett, hanem Isten dicsősége miatt! 'Hogy lássák jó cselekedeteiket és dicsőítsék Atyátokat, ki a mennyben vagyon.' (Mt 5,16)”¹

Gyönyörű üzenete ez a ma és mindenkorok karácsonyának. Elég bátraknak kell mutatkoznunk – nem csak látszanunk –, egymás szeretetére. Be kell bizonyítanunk a világnak, Istennek, hogy készek vagyunk a tiszta és hatékony szeretet megélésére. Szeretünk, de nem azért, hogy megdicsérjenek embertársaink, hanem, hogy Isten dicsőségét szolgálja ez a szeretet. Ennek a szeretetnek olyan tisztának kell lennie, mint a kristály. Átláthatóvá kell váljon emberi lelkünk, hogy kicsillanjanak belőle az örömszerző, szeretetteljes cselekedetek.

Rómában a tisztelet templomával össze volt kötve az erény temploma. Csak az erény templomán keresztül lehetett bemenni a tisztelet templomába. Azaz a tisztelet piacára nem a gyönyörök, hanem a tövisekkel rakott erények útja vezet. Nem csoda hát, ha ünneplésünk az erény

templomán keresztül vezet a tisztelet templomába. Az erény templom ezek szerint a mindennapi életben található, ahol nem ritkán tövisekkel rakott szenvedések dúsítják életünket. Ezek ellenére azonban, mi igyekszünk olyan magatartást tanúsítani, melynek köszönhetően dicsőíttessé válhat istentiszteletünk. Más szóval: „Két módon szolgálhatjuk az Urat. Gyakorlati életmóddal. Vagy szemlélődéssel. A módot az a hit és szeretet mondja meg, amellyel a napot átéljük. Isten szívesen néz az imádkozó és dolgozó kezére, ha mindent Isten dicsőségének előmozdítására teszünk.”² Ilyenképpen cselekvéseinkbe, imádságainkba, lelki életünkbe beleolvad a szentlecke első üzenete: *Dicsőség a magasságban Istennek!*

2). Mai, második karácsonyi üzenetünk a *békesség*. Karácsonykor komoly gondot fordítunk a békére, a békességre. A békesség-teremtés első feltétele saját magunkban keresendő: lelki békénktől függ. Erről tudunk a legtöbbet mondani. Saját lelkünket ismerjük a legjobban. Jóakarátúak vagyunk magunkkal szemben, amikor kijelentjük, hogy érdemesülteknek találjuk magunkat a tiszta karácsonyi békességre. Megbékéltünk önmagunkkal, amikor engedjük, hogy átáradjon rajtunk a karácsonyi békesség áldása. Saját békességünk érdekében elfogadjuk és megértjük sorsunkat, de azt is, hogy Isten keze után közösségünkben van a legjobb helyünk. Nem a közösségtől várjuk békességünk alakulását, hanem magunk adjuk hozzá egyéni, családi békességünket a közösség életéhez. Békességben vagyunk és maradunk mindennel és mindenkivel, mert tudjuk, hogy életünk saját tetteink gyümölcse. Békességszerző gondolataink, tetteink, közösségi életünk learatott gyümölcset jelentik.

Karácsony üzeneteként halljuk, hogy legyen békesség a földön. Legyen békéje minden embernek. Legyünk békességben saját sorsunkkal, családunkkal, rokonságunkkal, barátainkkal, gyülekezetünk tagjaival. Legyen békessége minden jóakarátú embernek. Sőt annak is legyen békessége, aki mindig a békétlenséget munkálja. Legyen békessége mindenkinek, hogy egy évben legalább egyszer, így, karácsonykor átáradjon Isten békessége a békétlenkedő emberi szíveken.

3). A harmadik karácsonyi gondolat a *jóakarát*. Mindenek előtt azt szeretném megkérdezni, hogy vajon csak karácsony tájékán, vagy ka-

¹ Bánk József, *Vasárnapok – Ünnepnepok*, 29. oldal.

² Uo. 421. old.

rácsonykor van szükség a jóakaratra? Nem! Ez az időszak inkább felerősíti a jóakarat hangsúlyozását. Úgy érezhető, hogy sokan átigazították jóakaratra vágyó szívük dobogását is. Karácsonykor reménykednek abban, hogy az emberi jóakarat segít nyomorba, keserűségbe jutott helyzetükön. Ez jól is van ilyenkor, karácsonykor. Igazán azonban az esztendő elmúlt időszakában is éppen ilyen fontos lenne. Mindenkor hasznos, hogy jóakaratú emberek vegyenek körül, s ennek ellenére a legtöbbször csak ilyenkor találunk több jóakaratot, mint egyébként.

Nem akarjuk, és mégis gyötörjük egymást! Hol a hiba? Hol sikkad el a jóakarat sokszor a tudás és az idegek útvesztőjében? „Miért rossz az adjonisten, amikor kedveseink küszöbén állunk, és miért fogadjuk még rosszabb fogadjistennel várt kedveseinket? Miért bántjuk azt, akit legszívesebben az egész világgal szemben védelmeznénk? Beszéljünk erről egy kicsit a jövőben!”³ Mit gondoltok szeretett Testvéreim? Mikor lesz majd időnk arra, hogy az újévben, később, jövő decemberig, elbeszélgethessünk újra az emberi jóakatról? Tudnunk kell, hogy a mai üzenet e része nem csak a jóakaratú emberekhez szól, hanem mindenkihez, akiben előbb-utóbb megszólal a lelkiismeret, melynek köszönhetően belátja, hogy nem bánthatja továbbra is azt, akit különben mélyről fakadó, őszinte szeretettel vesz körül.

Végül, de nem utolsó sorban jóakaratumak jelei mutatkoznak meg abban is, hogy jelen vagyunk unitárius ünnepszenteléseinken. Ünne-

pet szentel unitárius szokás szerint kis családkunk, amikor összegyűlünk, hogy dicséretet énekeljünk a gondviselő Istennek, aki megtartott és elévezetett az ideit, karácsonyi ünnepre. Ővé a dicséret, hogy megannyi gond, törődés, betegség, árvaság, özvegység között is egy ismételt alkalom lépett életünkbe, amikor beállhatunk a szeretet, a békesség, a jóakarat karácsonyfája alá. Nem is létezik nagyobb öröm annál, mint amikor gyermekként ünnepelhetünk. Angyaljárásos karácsonyestéken repeső szívvel vártuk, hogy mikor léphetünk a díszes karácsonyfa alá. Remegve tépdestük fel a karácsonyfa alá helyezett ajándékokat, s levegőért kapkodtunk a csodálkozás miatt.

Azóta sokaknak eltelt már néhány karácsony, amikor egymaga áll saját karácsonyfája alatt. Nincs, aki örüljön az ajándéknak és sajnos sokaknak nincs, akit megörvendeztessenek. Ezek az emberek elmaradhatatlanul kihasználnak minden alkalmat, hogy karácsonykor azokkal legyenek egy közösségben, akik egy jelvény alatt imádják Istenüket. Ezeknek az embereknek állandóan szívében harsog a buzdítás: „Válástokhoz, mely szívetekhez közel áll ragaszkodjatok, adjátok jóakaratú munkátokat minden olyan törekvéshez, ami előbbre viszi az egyházat. Olyan dolgokra szenteld életedet, melyek jobbra teszik a világot.”⁴ Istennek, aki megsegít nehézségeinkben, de velünk van ünneplésünkben is, legyen dicséret és dicsőség, és legyen békessége minden jóakaratú embernek. Mindörökké. Ámen.

Papp László

³ Fazakas Ferenc gyűjteményéből

⁴ Dr. Dole Károly bostoni unitárius lelkész

Karácsonyi fohász

Marosvásárhely, 1995. december 24.

*Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben,
rétekben, völgyekben, hegyekben,
fakadó s áradó vizekben,
dobogó emberi szívekben,
a léted megszentelt nevében,
hatalmad irgalmas kezében,
országod jövődő házában,
erődnek teremő lázában,
békében, sóban és kenyérben,
vétkünket elnéző kedvedben,
ígédet követő emberben,
elbukó kísértő ármányban,*

*gonosztól szabadult árvákban,
legyen hát mind Tiéd a bőség,
az Ország, Hatalom, Dicsőség,
lobogjon szívünkben, vérünkben,
az egész esendő létünkben,
váljanak könnyeink örömmé,
maradj és légy velünk örökké,
ámen...*

Dr. Módy Jenő
a Marosvásárhelyi Egyetem
professzora

HELTAI GÁSPÁR

(1510?–1574?)

„... fáradozik.
Kedves az Úrnak a fáradozás, és hasznos a kornak,
S kései korokon át hírneve el nem enyész
Hűségének...” (Tordai Ádám: *Epigramma...*)

„... az égi kegyességnek tanulója,
Ritka tudós szellem, gyors munkás, járatos ember;”
(Miskolczi Puah Pál: *Epigramma...*)

„Heltai, néked is, akit a Bonfini könyve nem említ,
Most örök életet ad a pannóni jövő,
Dicsfény részese vagy, s örökös a javakban, a hírben;”
(Péchi János: *Epigramma...*)

Bár a Tóth István fordította három versidézett¹ Heltai Gáspár Bonfini krónikájának kiadásához kapcsolódik, az elismerő, méltató szavak egész munkásságára vonatkoztathatóak.

Egy tucatnál több lexikon, válogatás, történelemkönyv, amiket átböngészttem ez emlékező sorok megírásához, valamint világhálós bolyongásaim eredménye azt mutatta, hogy neve után, akárcsak Dávid Ferenc neve mellett az 1510-es születési év kérdőjellel szerepel.² Ennek az írásnak nem célja összevetni a különböző tudományos véleményeket arról, hogy bármelyiküknek mi is lappang valahol a születési bizonyítványában, vagy valahol egy anyakönyvi bejegyzésben, történelmi feljegyzésben, ha valaha előkerülnek ilyenek. Célja inkább az, hogy emléket állítson.

Tóth István, aki a fent említett nagyszerű könyvet *A kolozsvári latin nyelvű humanista költészet antológiája* alcímmel összeállította,

így fogalmaz Heltairól: „A XVI. század legjelentősebb magyar prózaírója (1510?–1574) különösen ezopuszi meséiről, bibliafordításáról, hitvitázó röpiratairól, *Krónikájáról* és haláltáncénekeiről ismeretes. Ehhez azonban még hozzátartozik latin nyelvű munkássága is: Bonfini *Tíz könyve* Mátyás királyra

vonatkozó részének kiadása, latin hitviták szerkesztése, sőt... a latin nyelvű verselés is.”³

Unitárius káténkban úgy tanítjuk, hogy Dávid Ferenc egyik munkatársa volt. Annak a Dávid Ferencnek, akiről, vagy akivel kapcsolatosan – vagy kortársairól – ebben az emlékező esztendőben annyi mindent olvashattunk, megjelentettünk.

Ahhoz, hogy ki mellett alkotott Heltai még idézni szeretnék egy jellemzést dr. Merényi Oszkár egyetemi magántanártól, akinek 3 kötetes írását nemrég találtam meg egy békéscsabai antikváriumban: „Dávid Ferenc: a szív buzgó-sága, jámborság, szeretetvágy, lelki tisztaság, tudás és dialektikai erő egyesült benne. Az ő lélekében láthatjuk nálunk a lelki szabadság legmerészebb lángját e korban... egyéni küzdelmét a világ drámájába illeszti bele. Van valami megrendítő ebben a küzdelemben, amely szerint ő az életet a bibliai szimbólumok jegyében fogja fel. Szerinte az ő korán Antikrisztus uralkodik, aki vérbe mártott ruhába jár, szájából kígyók jönnek, a csillagokat elrabolja, a napot elhomályosítja, s a holdat elűzi a pusztába. A börtönben, amelybe tanai miatt zárták félelem nélkül néz a vég elébe. Lelkét egészen betölti a nagy Fény, a sugárzó Világosság, a hit az Isten győzelmében, aki felfogja a kardokat, egyesíti a mennyköveket, s eltörli a szenvedést és a halált. A diadal és a győzelem szomjúsága tölti el a lelkét. Élete kétségtelenül jellemző példája annak az igazság- és bizonyosságkeresésnek, amely e kor lelkét a legnemesebb értelemben jellemzi.”⁴

Dr. Merényi Oszkár fent idézett munkájában Heltait „jobbágypartoló, nemesszívű pap”-nak nevezi, „aki tollal is hirdeti a szegénység igazát”. Kiemeli a „múlt dicsősége utáni vágyát” is, ami következetesen megjelenik műveiben.⁵

¹ *Műzsák fellegvára*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1977. (Van még hat epigramma és egy tizedik vers is, de az choriambusokban született.)

² Heltai halálának időpontja sem tisztázott. A legvalószínűbb az 1574-es évszám: utolsó műve 1574-ben jelenik meg neve alatt, *Krónikája* 1575-ben, de azt már az özvegye jegyzi a címlapon.

³ I. m. 33. old.

⁴ Dr. Merényi Oszkár: *A magyar lélek története és az irodalom (Magyar idealizmus, magyar ideálok)*, Nyíregyháza, 1943, Venkovits K. Lajos könyvnyomdája, 3. r. 32. old.

⁵ I. m. 26. ill. 30. old.

Heltai Gáspár életrajzi adataiból⁶ kiragadjuk az 1550-es évet, amikor Dávid Ferencsel kapcsolatba és a hatása alá kerül. Erdő János *Teológiai tanulmányok* című kötetében idézi Féja Géza megállapítását: „Heltai Gáspárnak a bolygó sorsa adatott. A szellem napjának, Dávid Ferencnek bolygója lett, híven követte merész útját, s utána rebegte nem kevésbé merész hitvallását.”⁷ Erdő János hozzáteszi ehhez, hogy „Heltai nem kényszerből vagy érdekből követte Dávid Ferencet, hanem meggyőződésből, melyre humanista és biblia-centrikus gondolkodásával, hosszú vizsgálódás és lelki küzdelem által jutott.”⁸ 1569-ben vált az unitárius eszmék követőjévé. A gyulafehérvári disputációról kiadott könyvét még „református szemszögből készíti el” – írja Erdő János.

Szép képet rajzol Németh László egyik – a Török Tamás *Unitáriusok* című műve által idézett – esszéjében a két reformátorról: „Dávid Ferenc végleg magához rántja Heltait, mint csillag a meteort. Ő is megfutja Dávid útját. Kezdi mint lutheránus, harcol az Erdélybe nyomult kálvinista kisebbség ellen, átáll hozzájuk, s amikor János Zsigmond szabadjára engedi az unitarizmust, az lesz mint Dávid vezér: Oda jut, ahova az, csak nem olyan sorsszerűen. Egyszerre érnek oda, mégis: Dávid repült, Heltai imbolygott, mert itt a sebesség nem az időben, hanem a lélek szárnyában van.”⁹

Ezt az „imbolygást” idézi Erdő János is tanulmányában Péter Lajos által az Egyházi Képviselő Tanács kérésére a gyulafehérvári disputa leírásának 1964–65-ben készített fordításából, annak is a második kiadása elé írt előszavából.

De sokkal szabatosabb, „mai magyarabb” az említett Kénosi Tőzsér János–Uzoni Fosztó István féle unitárius egyháztörténet szövege: „Hittem, s azért kénytelen vagyok szólani. De nem szólhatok sírás és az én szívem őszinte fájdalma nélkül. Mert nem tudok nagy borzalom és szégyen nélkül visszagondolni arra a sötét tévelygésre, melyben vergődtem néhány évvel ezelőtt, amikor ezt a vitakozást először tettem közzé. Akkor sötétségben botorkálva meg nem láthatám az igazság fényét, még a vitatkozás folyamán, s annak előrehaladta után sem. Az én szándékaim mindig szerények voltak... Nekem az volt a tervem, hogy... a kiválóbb papok közül csak néhányat válasszanak ki, s azok jelöljék meg az egyenlenségeket okozó hitcikkeket, azokat barátságosan latolgassák, és istenfélő emberekhez méltó szelídséggel vessék egybe, s

amit igaznak megismernek, azt fogadják el, és ahhoz csatlakozzanak... Ez volt, sőt most is ez az én tervem..., de semmibe vették s kereken elutasították... Én azzal, hogy tervemhez állhatatosan ragaszkodtam, mérsékletemnek igen nagy jutalmát vettem. Mert a világosságnak és minden könyörületnek atyja engem az átkos tévelygéseknek örvényéből kiragadott, és az én aggodalmaskodó, küszködő lelkiismeretemet a Szentírás vigasztaló muzsikájával megnyugtatta, lecsöndesítette és megbékítette... ezennel Isten és minden angyalai előtt, továbbá az egész község előtt vallást teszek, hogy engem a Szentírás beszéde lelkemben meggyőzött, Istent szent, győzhetetlen, a próféták és apostolok írására alapozott igazságnak ismerem el... Isten, ember előtt vallom és állítom, hogy az egy Isten igaz megismerésében van csupán az örök élet... és minden más tudománynak most és mindörökre búcsút mondok és azt megtagadom.”¹⁰

Heltai, „az igaz keresztény vallás” prédikátora ennek a hitvallásának szellemében alkotott és vitte „véghöz nagyhírű munkáját”. Leginkább magyarul prédikált, de írni csak magyarul írt. Szentimrei Jenő a Heltai fabuláiból 1931-ben *Halhatatlan mesék* címmel kiadott válogatás előszavában írja: „a ma élő erdélyi magyar írók Heltai Gáspárban egyik legnagyobb őstüket tisztelik. Ő volt a legelső, aki Erdélyben irodalmi életet akart teremteni és teremtett is.”¹¹

Báthory István fejedelem hitújítás elleni törvénye után csak világi kiadványok jelenhettek meg nyomdájában. Az *Új magyar irodalmi lexikon* szerint: „Nyomdájából került ki a 16. századi Magyarország teljes könyvtermésének közel egyharmad része, több mint 200 mű, többségében magyar nyelven.”¹²

Ez emlékezés összegezeként nem állhatna summásabb megfogalmazás annál, amivel Erdő János befejezi tanulmányát: „Heltai Gáspár önmagára is vonatkoztatta, hogy »a prédikátorok olyanok, mint a gyertyák. Azok égnek és világosságot adnak mindenknek, és mindenknek használnak; de azokközben megemésztetnek önmaguk.« Így halt meg ő is 1574 őszén a művelődés szolgálatában, Bonfini *Krónikájának* kiadása közben. Életműve, melyben önmagát hagyta ránk, beleépült a hazai protestantizmus történetébe. Isten és népének sokrétű szolgálata követésére indító példaként áll az utókor előtt.”¹³

Adja az Isten, hogy e szerény emlékezés minél több érdeklődő kíváncsiságát felébressze elővenni az idézett műveket és felkutatni újabbakat is saját magunk és az utódok okulására.

Összeállította: **Balácsi László**

⁶ Sok lexikonban, válogatásban, kiadványban megtalálhatók részletesen Heltai Gáspár életrajzi adatai, de legnagyobb örömmükre kéznél van lelkes emberek munkája nyomán Kénosi Tőzsér János–Uzoni Fosztó István: *Az erdélyi unitárius egyház története*, amelynek első kötetében szinte letehetetlen olvasmányok a Heltairól és életművéről szóló fejezetek.

⁷ I. m. 99. old.

⁸ I. m. 106. old.

⁹ I. m. 21. old.

¹⁰ Kénosi-Tőzsér: *Az erdélyi unitárius egyház története*, 1. k. 186. old.

¹¹ *Romániai magyar irodalmi lexikon*, Kriterion könyvkiadó, Bukarest, 1991, 214. old.

¹² *Új magyar irodalmi lexikon*, Akadémiai kiadó, Budapest, 1994, 2. k. 789. old.

¹³ I. m. 113. old.

Egyházközségeink életéből

Budapesti Unitárius Egyházközség

A Budapesti Unitárius Egyházközség 2010. november 12-én tartotta meg egész napos könyvbemutatóját. A rendezvény délelőtti programja keretében három könyv bemutatására került sor a gyülekezeti teremben: *Dávid Ferenc, a megfeszített Jézus Krisztus szolgája*. A könyvet bemutatta **Gazdag Árpád**, aki vallásalapítónk *Rövid magyarázat és Rövid útmutatás* c. középkori műveit mai magyar nyelven jelentette meg. *Walking in Other's Shoes (Stories from the Early Years of Partner Church Movement)*. A könyvet bemutatta **Gretchen Thomas** (Ausztrália) és **Kászoni József**. Peter Fleck / Kászoni József: *Come as You Are / Csak jöjjetek* (vallásos esszék). Az előadókat **Székely Kinga Réka** és **Szabó Előd** – az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének elnöke és alnöke – üdvözölte, és ajándékokat adott át.

13 órától közebed volt a gyülekezeti teremben. Délután a műsor a templomban folytatódott további két mű bemutatásával. Benedek Szabolcs *Csonkatorony* c. könyv megjelenésének körülményeiről **Bencze Márton** beszélt, majd **Balázs Mihály** egyetemi tanár tartott előadást a reformáció koráról, a hitviták hangulatáról és jellemző vonásairól. A könyvbemutatót Szaniszló József: *A Budapesti Unitárius Egyházközség története a jegyzőkönyvek tükrében* c. mű bemutatása zárta. Közreműködött az Ars Renata régizeneegyüttes. A délutáni rendezvényről tévéfelvétel is készült.

A továbbiakban részletet Közlünk dr. Hatfaludy Zsófia könyvajánlójából *A Budapesti Unitárius Egyházközség történetéhez*. (Erről a könyvbemutatóról képes összeállítást láthatnak a hátsó borítón.)

A Budapesti Unitárius Egyházközség története a jegyzőkönyvek tükrében

Nagyon boldog vagyok, hogy a kezemben tarthatom ezt a kötetet, ami a maga nemében egyedülálló munka.

Idézet dr. Kovács Sándornak, a Kolozsvári Protestáns Teológia tanárának kötetünkhöz írt bevezetőjéből:

Az egykori Koháry (ma Nagy Ignác) utcai unitárius egyházközség monográfiáját tartja kezében az Olvasó. A szerző, Szaniszló József nem kevesebbre vállalkozott, mint megírni az egyházközség közel másfélszáz éves történetét az alapítástól napjainkig. Bizonyos értelemben úttörő

jellegűnek is minősíthetnénk munkáját, hiszen a néhai Kelemen Miklós hasonló témakörben született tanulmányait leszámítva, az utóbbi évtizedekben nyomtatásban nem jelent meg hosszabb lélegzetű, a magyarországi unitarizmus 19–20. századi történetét (is) bemutató munka.

A 13 fejezetet felölelő, közel 300 oldalas kötet túlmutat az egyházközségi élet keretein, és ennek köszönhetően az unitarizmus magyarországi terjesztésének kulisszatitkaiba is bepillanthat az Olvasó. A budapesti gyülekezet élete gyakorlatilag összefonódott a magyar unitarizmus történetével. Egyházépítő őseink 1869-től az első világháborút lezáró trianoni békediktátumig egyetlen unitárius egyházban gondolkodtak. A 200 éve született Kriza János püspöksége alatt főtanácsai határozat szentesítette, hogy: „...házánkban hivatalos leveleinkben, okiratainkban és kiadványainkban az erdélyi szó elhagyásával az unitáriusok és unitárius vallás-közönség nevezetek használása állíttatott meg.”¹

A monográfia szerzőjének számolni kellett tehát azzal, hogy a Koháry utcai egyházközség története – vagy legalábbis az 1881-től 1920-ig terjedő időszak – elválaszthatatlanul összefonódott a Királyhágón túl szerveződő unitárius egyházi élettel. A gondosan megírt kötet legfőbb erőssége a hatalmas kéziratos anyag alapos átfésülése és felhasználása volt. Közgyűlési és keblitanácsai (presbiteri) jegyzőkönyvek százait kellett átolvasni ahhoz, hogy az egyházközség/egyházrész története értelmezhető legyen. Dicséret illeti a szerzőt aprólékos, minden részletre kiterjedő gondosságáért.

A kötet beosztása arányosnak mondható, a szerző a lelkészek életrajza és szolgálata köré

¹ 1869. június 27. 10. §.

építi fel az egyházközség/egyházrész történetét, így ismerkedhetünk meg karizmatikus lelkészekkel és elkötelezett világiakkal. Az is természetes, hogy az Olvasó egy-egy korszak főszereplőit megszereti, szívébe zárja, sokszor talán el is mosolyodik azon, menyire nincs új a Nap alatt. Derzsi Károly és Józán Miklós lelkési szolgálata a fővárosi egyházközség hőskorát idézi fel, hiszen az első világháború kitöréséig az Unitárius Egyházban a Királyhágón túli egyházrész (a Budapesti Unitárius Egyházközség) fejlődött a leglátványosabban. A trianoni békediktátum s az ezt követő nehéz esztendőik rányomták bélyegüket a budapesti egyházközség életére is. A hirdesd az igét alkalmas és alkalmatlan időben imperatívuszát kénytelen-kelletlen fel kellett váltani az „ahogy lehet” filozófiájával. A második világháborút követően pedig a kettészakított unitárius egyházban kellett egyensúlyozni, olykor a hatalommal kényszerű kompromisszumot kötni. A kommunizmus esztendei, az 1956-os forradalom és az ezt követő megtorlás súlyosbította egyházközségünk életét.

Először Szaniszló Józsefnek, a kötet szerzőjének mondok köszönetet a fenti méltatás folytatásaként. Ezt követően a Budapesti Unitárius Egyházközség híveinek támogatását köszönöm meg.

A szerkesztőbizottság tagjai Kászoni Kövendi József,

dr. Barabássy Sándor, dr.

Hatfaludy Zsófia és Muszka Ibolya fáradságot és időt nem kímélve, éjt nappallá téve olvasták, javították, módosították a kötet szövegét.

Hálával köszönöm meg Gazdag Árpádnak lelkiismeretes szerkesztői munkáját, Postásné Ildikónak a szponzorok begyűjtését és a koordi-

nációs munkát. Schmidt Gábor gondnokunknak a nyomdai munkák elvégzéséhez nyújtott segítségét köszönöm.

Végül, de nem utolsó sorban a két lektornak fejezem ki hálámat: dr. Kovács Sándornak és Muszka Ibolyának, hogy kritikai észrevételeikkel javították a kötet tartalmát.

A Budapesti Unitárius Egyházközség presbitériuma 2007 őszén azzal a szándékkal határozta el az egyházközség történetének megjelentetését, hogy a gyülekezet tagjai, az érdeklődők, és az utókor megismerhesse az elmúlt 151 év fontosabb eseményeit, az egyházközség fejlődésének alakítóit, a gyülekezet vezetőit. A Presbitérium az egyházközség történetének kiadásával szeretne méltó emléket állítani a Budapesti Unitárius Egyházközség vezetőinek és tagjainak, akik a több mint 150 év során szorgalommal, tisztességgel, kitartással és áldozatos munkával, a történelem viharai dacolva megőrizték és fejlesztették a gyülekezetet, közösséget teremtettek és építettek.

A Budapesti Unitárius Egyházközség templomszentelésének 120. évfordulóját ünnepeljük. A köszönetek sorából nem maradhat ki az angol és amerikai hitrokonok említése, akiknek segítségével nélkül nem épülhetett volna meg gyönyörű templomunk. A presbitérium az alapító atyák és a későbbi korok kiemelkedő egyházi és világi személyiségei életének és munkásságának bemutatásával példát is szeretne állítani a jövő unitáriusai számára, hogy közösségünknek a jövőben is legyenek az egyházközség fejlődésén munkálkodó, az egyházközség életében kiemelkedő munkát végző tagjai.

Végül ajánljuk a könyvet a jóakarató Olvasónak! A kötethez fűzött kiegészítéseiket, észrevételeiket tegyék azzal a jó szándékkal, mellyel a szerző is írta munkáját.

Budapest, 2010. november 12.

Dr. Hatfaludy Zsófia
presbiter

Füzesgyarmat

és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

Alig lehetett áttekinteni a lapunk utolsó számát, mert már az idő rövidsége miatt készíteni kellett az újabb anyagokat a karácsonyi számhoz. Annyira azért mégis sikerült átnézni a beszámolóinkat, hogy észrevegyük, ismét maradt ki fontos közölni valónk.

A sikeres október 23-i megemlékezés és emléktábla avatásunk meglepetés vendége volt **Tőkés László**, az Európai Parlament al-

elnöke küldöttjének, **Nemes Csaba** református lelkész, az alelnök budapesti irodájának vezetője. Amellett, hogy új polgármesterünkkel együtt segített leleplezni Dávid Ferenc emléktábláját, lelkési minőségben is szólt a gyülekezetnek, átadva Tőkés püspök üzenetét reformátorunk születésének 500. évfordulója alkalmából.

Az üzenetben hangsúlyt kapott az, hogy egyházunk mindig jelen-

Nemes Csaba

tős szerepet töltött be a magyarság, főként Erdély történelmében, és erre a küldetésre továbbra is szüksége van a magyarságnak. Szeretettel üdvözölte az egyesítés érdekében tett fáradozásainkat és az eddig elért eredményeinket, és segítségét ajánlotta fel ebben a hazatérési folyamatban.

Az ünneplésünk szintén meglepetés vendége volt Nagyváradról **Kiss Török Ildikó** és Varga Vilmos Stúdió Színháza. Ildikó részleteket adott elő a városi rendezvényen bemutatott október 23-i műsorukból. Meghatottan emlékeztünk Ildikó nagyapjára, aki 1911-ben a gyülekezet lelkésze volt, és akinek irányításával felépült a torony a 10 évvel azelőtt épített templomhoz, aminek évfordulós ünnepségét a 2011-es júliusi „alföldi búcsún” tartjuk meg.

Október 30-án egyházi megáldásban részesítettük **Nyári József** vésztői és **Török Ilona Julianna** házasságát. Ilona nyugdíjas klubunk tagja és a dalárdánk szép hangú éneke, aki sokszor szerepel szólóénekeivel egyházi rendezvényeinken. Isten éltesse a házaspárt!

November 4-én, Budapesten az erdélyi egyházvezetéssel aláírtuk az egyesítési egyezményt.

November 5-én eltemettük városunk polgármesterét, a csak 53 évet élt **Várkonyi Imrét**.

November 14-én emlékeztünk műsoros istentisztelettel Dávid Ferenc mártírhalálára, és elhelyeztük az emlékezés virágait az október 23-án felavatott márvány emléktáblája alá.

November 20-án Budapesten ülésezett az Egyházi Képviselő Tanács, amely áldását adta az aláírt egyesítési egyezményre (18 igen és 7 tartózkodás), valamint elfogadtuk az MNV Zrt. ajánlatát a visszakapott Nagy Ignác utca, 2-4. szám alatti ingatlannal kapcsolatban.

November 27-én vidéki klubok és dalárdák részvételével adventi műsort mutattunk be.

November 28-án meggyújtottuk az adventi koszorúkon az első gyertyákat a templomban, a Hajnal István Idősek Otthonában, valamint Gyulán. Ez utóbbi helyen megindító adventi elindulás volt, mert először gyűltünk össze a Pándy Kálmán Megyei Kórház kápolnájában. Gyuláról és vidékéről 27 hívünk és más érdeklődő jött el, köztük kórházi beteg és ápoló is.

December 1-jén, Budapesten a Magyar Kultúra Alapítvány székhelyén (1014 Bp., Szentháromság tér, 6. szám) egyházunkat képviseltem a

„Hatékony civil partnerség és szakmai érdekvépviselet” címen rendezett zárókonferencián, ahol **Szászfalvi László**, az Egyházügyi, Nemzetiségi és Civil Kapcsolatokért felelős államtitkár is előadást tartott.

December 4-én délelőtt 10 órától Karcagon istentiszteletet tartottunk a Nemzetközi Szent György Lovagrend meghívására az adventi ünnepségen, amelyen szólóénekelünk is. Ugyancsak december 4-én Derecskén klubunkkal és dalárdánkkal adventi előadáson szerepeltünk. Ugyancsak december 4-én volt **Dr. Lőrincz Ernőné** Ildikó búcsúztatása Budapesten.

December 5-én Mikulás-napi gyermek-istentiszteletet tartott **Molnár Bettike** és **Tóth Gabika** hittanos. Mintegy tíz, Mikulást köszöntő vers hangzott el. Utána szeretetvendégség volt, amelyen sok-sok összeadott értékes tombolat sorsoltunk ki gyerekeinknek, unokáinknak.

December 6-án hivatalosak voltunk a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Budapesten tartott évi rendes közgyűlésére.

Életének 76. évében hosszas, de türelemmel viselt betegség után meghalt **Zsíros Antal** testvérünk. Nyugdíjas klubunknak volt hűséges tagja. Nagy részvét mellett temettük el **december 7-én**. Adjon az Isten megfáradt testének nyugalmat az anyaföldben, hozzátartozóinak pedig vigasztalódást.

December 8-án Budapesten a Magyar ENSZ Társaság konferenciát rendezett „Európa, a világválság és az ENSZ” címmel hazai és külföldi akadémiai előadókkal.

December 9-én Budapesten tartotta évi közgyűlését a Magyar Bibliatársulat Alapítvány, valamint a Kálvin Kiadó könyvbemutatóját. Ugyancsak december 9-én volt a temetése dr. Tóthpál Tamás, a „Horthy Miklós Vitézi Rend 1920” székkapitánya feleségének, aki 47 éves korában, súlyos szenvedés után hunyt el.

December 11-én délelőtt 10 órától – **Dr. Lipcsey Ildikónak**, az Erdélyi Szövetség elnökének meghívására – részt vettem az Erdélyi Szövetség Magyarország, Erdély és Lengyelhon kapcsolatai címmel tartott konferencián Budapesten, a Magyarok Háza Bartók termében. Még aznap a Mátyás templomban szolgáltam a Szent Korona Társaság vezetőjének, vitéz **Kiss Imrének** a meghívására. A történelmi egyházak vezetői közösen imádkoztunk minden magyarok egységéért. A templomi ünnepség után közgyűlés volt.

December 16-án karácsonyi előzetest tartottunk klubunkban dalárdánk szereplésével.

December 19-én volt templomunkban a hagyományos adventi hangverseny. Az Osztváta együttes mellett énekszámokkal, versekkel szerepelt gyülekezetünk és dalárdánk is.

December 21-én lesz az általunk kezdeményezett városi karácsony a sportsarnokban.

December 22-én a Hajnal István Idősek Otthonában tartunk karácsonyestet a lakóknak.

December 24-én, délután 5 órakor tartjuk a karácsonyfa-ünnepélyt. Mintegy 30 gyermeket ajándékozunk meg és kiosztjuk az Unitárius Alapítvány pályázatán elnyert jutalmakat a hitanosoknak és rászorulóknak. Verses, énekes betlehemezéssel készülünk erre az estére.

December 25-én délelőtt 11-kor templomunkban, délután fél 2-től a Hajnal István Idősek Otthonában, délután fél 4-től Gyulán, a kórház udvarán lévő ökumenikus kápolnában tartunk ünnepi istentiszteleteket úrvacsoraosztással.

Karácsony másodnapján csak itthon lesz templomozás.

December 31-én, fél 12 órakor fűtött templomunkban hálaadó istentiszteletet tartunk, harangszóval és pezsgőbontással búcsúzunk az óévtől és köszöntjük az új, 2011-es évet.

2011. január 1-jén Budapesten, a Nagy Ignác utca, 2–4. szám alatti templomunkban tartunk istentiszteletet, amely után az egyházközség gyülekezeti termében újévi fogadás lesz.

Minden ünnepi alkalomra kívánunk híveinknek sok szép élményt, lélekemelő, hitelesítő találkozásokat, a 2011. évre „Bort, Búzát, Békeséget!”, Isten gondviselő jószágát, szeretetét.

Balázsi László

1956 és Dávid Ferenc üzenete egy fiatal polgármesternek

Megmondom őszintén, nem vagyok könnyű helyzetben. Már számtalanszor vettem részt itt, az unitárius templomban a legkülönbözőbb rendezvényeken, sőt előfordult, hogy szót is kaptam, de most mégis más a helyzet. Október harmadika óta a füzesgyarmati emberek jóvoltából és az ő bizalmuknak köszönhetően én lehetek a város polgármestere. Napról napra egyre jobban érzem a polgármesterséggel járó felelősség súlyát, látva azt, hogy milyen nehéz helyzetben van az ország, és ezáltal milyen nehéz helyzetben van Füzesgyarmat.

Nem is a pénztelenséggel és a szegénységgel van az igazi probléma, mondom itt, egy templom falai között, hiszen a kereszténység alapvetően a szegények, a rászoruló, az elesettek valása volt. Jézus éppen őket emelte magához, őket térítette az igaz útra, nekik mutatta meg a helyes ösvényt, és értük vállalta máig a szívünkben égő áldozatát. Mily nagy szükség lenne erre a felismerésre manapság is! Nem „off shore” üzletekkel és ingatlan-panamákkal lenne tele a média, hanem sokgyermekes családokkal, akik békében és tisztességben nevelik fel fiaikat és lányukat, hogy általuk is gazdagodjék ez az ország és ez a nemzet. Ez a gondolat gyűjt egy kis szikrát, egy kis csillagot az ember lelkében, amely megmutatja, hogy a valódi erő a közösségben rejlik, és egy közösséget soha nem a haszonelvűség, hanem csak a szeretet tarthatja egyben.

Erre a felismerésre jutott el Dávid Ferenc is közel fél évez-

reddelel ezelőtt, amikor a kolozsvári emberekből egy közösséget formált, és áttérítette őket a maga szabadelvű hitére, és erre a felismerésre jutottak el 1956-ban is az emberek, amikor lerázták magukról a kínzó bilincset, és a maguk kezébe vették az életük irányítását.

Dávid Ferenc a hit és a lélek szabadságát tanította, míg az ötvenhatos hőseink fizikálisan is ki akarták vinni maguknak a szabadságot. Dávid Ferenc Déva várának tömlőcében végezte, az ötvenhatosok pedig az Andrássy utca pincebörtönében vagy Recskén szenvedték el a szabadságvágy árát, mégis azt kell mondanunk, hogy tetteik nem voltak hiábavalóak. Belőlük merítünk nap mint nap erőt a továbblépéshez, a mindennapi élet küzdelmeihez.

Nekem is tőlük kell példát venni, amikor egy város irányítására vállalkozom, hiszen ők mutathatnak nekünk utat, amely becsülettel és erkölcssel van kikövezve, és sokszor bizony nehéz

rajta járni, de mindenképpen megéri. A mi feladatunk az elkövetkezendő időszakban az lesz, hogy ez az út minél szélesebb legyen, hogy elférjen rajta mindenki, aki tenni akar a közösségért, aki tenni akar Füzesgyarmatért, és amikor esténként álmra hajtjuk a fejünket Pál apostol szavai jutnak majd eszünkbe: „Ama harcot, nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.”

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Bere Károly
Füzesgyarmat város polgármestere

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Egyházközségünk szeretetvendégséggel emlékezett meg **ifj. Bartók Béla**, a Magyarországi Unitárius Egyház néhai főgondnoka születésének 100. évfordulójáról (1910–1994). **Mikó István** tiszteletbeli főgondnokunk elődjéről egy személyes emlékekkel teli emlékbeszédet mondott. Az érdekes beszámoló után felcsendült Bartók Béla *Első Rapszódia* csellóra és zongorára c. műve **Cvik Ildikó** csellóművész és **Horváth Benedek** zongoraművész előadásában.

A megemlékezést követően a gyülekezeti termünkben Gálffy-Bódi Tamás *Vissza a széphez* című kiállításának megnyitására került sor. A csendéletes olajfestmény tárlatot **Fekete Izabella** művészettörténész nyitotta meg. A festőművész verseiből **dr. Torday Ferenc** előadóművész szavalt az *Uram, én leszállok a keresztről* c. verseskötetből. A gyülekezeti termünkben levő kiállítás vízkeresztig megtekinthető.

Templomunkban Gálffy-Bódi Tamás *A nemzet születése – Bartók olvasatában* c. festményében gyönyörködhetünk, amelyet a festőművész 2006-ban festett nagy zeneszerzőnk születésének 125. évfordulója alkalmából, és amely a Vármegye galériában volt kiállítva több erdélyi grafikus és festőművész gyűjteményes tárlatán.

A Bartók-estet szeretetvendégséggel zártuk.

*

Az adventi készülődéseink közepette gyerekeinkkel mézeskalácsot sütöttünk. Jó hangulatban formálták a sok-sok angyalkát, harangot, csillagot. A díszítés is kiválóan sikerült, így gyülekezeti termünk, karácsonyfánk gyerekeink munkájával van kidíszítve. Köszönet illeti

még vallásoktatónkat, **Péterfy Katalint** és a Nőegyletünket.

Advent első vasárnapján megtartottuk első karácsonyi koncertünket. Ez alkalommal Schütz: *Weinachts historie* (Karácsonyi történet) c. darabját adta elő az Ars Longa zenekar, a General Pausa Lánykar és az Ultrahang Kamarakórus tagjai, **Pávai Gyopár** énekvezérünk művészeti vezetésével. Hálás köszönet illeti meg visszatérő vendégművészeinket és karvezetőnket.

Advent második vasárnapján **Jávorkai Ádám** csellóművész és **Jávorkai Sándor** hegedűművész Bartók, Kodály, és Paganini műveket adtak elő.

Advent harmadik vasárnapján az Osztováta együttes többek között Ady Endre, Juhász Gyula megzenésített karácsonyi hangulatú verseit énekelték el nagy-nagy örömünkre.

Karácsony ünnepén mindkét nap úrvacsorát osztunk. Karácsony első napján tartjuk a gyermekek karácsonyfa-ünnepélyét is.

2011. január elsején az újévi istentiszteletünket délután 5 órai kezdettel tartjuk, és várunk szeretettel mindenkit ahhoz, hogy együtt köszönthessük az újesztendőt.

Istentől áldott karácsonyt kívánok mindenkinek és szeretetben teljes boldog újesztendőt!

Szertartásaink: November 11-én örök nyugalomra helyeztük **Dégi Ilona** (született Erdélyi Ilona), 87 évet élt testvérünket. November 13-án utolsó útjára kísértük **Szabó Ilona** (született Sándor Ilona) 72 évet élt testvérünket. November 30-án búcsúztunk **Beleczi Béláné, Pál Irmától**, aki Székelyderzsben született és 91. életévében adta vissza lelkét teremtőjének. Isten adjon nyugalmat az eltávozottaknak, a gyászolóknak vigasztalódást.

November 14-én megkereszteltük **Dezső Zoltán Árpád** és **Juhász Dóra** két kislányát: **Szendile-Dórát** és **Zille-Boglárkát**.

Isten áldása legyen a gyermekek és a szülők életén!

Léta Sándor

2010. október 12. és november 7. között tartottuk – immár második alkalommal – a világvallások hetét. Hét alkalommal hét egyház tagjai kölcsönösen vettünk részt vallásos rendezvényeinken. A cél az volt, hogy betekintést engedjünk mindennapi vallásgyakorlatainkba, az adott vallás alapvető tanításaiba. Elhangzott egy-egy tanítás, szent iratokból való felolvasás, melyek után a résztvevők kérdéseket tehettek fel a szervező egyházak vezetőihez. A kötetlen beszélgetések során a jelenlevők valós képet kaphattak a hitgyakorlók életviteléről. Egy ilyen bepillantási lehetőség egyrészt segíthet megismerni egymás vallási életét – ami a közös munkában is hasznos –, másrészt lehetőséget teremt a világvallások iránt érdeklődő közönség számára, hogy nyitott, kötetlen légkörben, árnyalt képet kapjon a ma is élő vallási hagyományokról, értékrendszerekről.

A Világvallások Együttműködési Fóruma (www.vef.hu) azzal a céllal jött létre, hogy az évezredes szokásrendet megtartva, és ugyanakkor más felkezeteket megértve, az egyházak, vallási közösségek párbeszédbe kezdjenek egymással. A megértés alapfeltétele a megismerés. Alapvetően ez törli el azokat az előítéleteket, zavarokat, amelyek megakadályoznák a közeledés, a hitről, vallásról, Istenről való közös gondolkodást. Csak így jöhet létre a különböző egyházi intézmények és a másfajta hitéletet élő személyek között hasznos munka, közös társadalmi szerepvállalás.

2010. október 12. és november 7. között unitárius egyházközségünket **dr. Tímár András** gyülekezeti tagunk és **Léta Sándor** lelkész képviselte.

Október 12-én, kedden a *Magyarországi Krisna-tudatú Hívők* közössége fogadta az érdeklődőket. Az indiai Krisna hitnek megfelelően berendezett templomban tartották rituáléjukat, mely egyben a világvallások hete megnyitóját is magában foglalta. Először is bemutatkozott minden világvallás egy-egy képviselője, és elmondta, mikor és miért várják az érdeklődőket a saját templomukba, imahelyükre. Azután a Magyarországi Krisna-tudatú hívők történetének rövid ismertetője következett, majd egy vallási táncot láthattunk, és a Hare Krisna mantra éneklése következett hangszeres kísérettel.

Október 14-én, csütörtökön a *Magyarországi Muszlimok Egyháza* mecsetjében voltunk, amely egy lakásból kialakított imaház. A hat

órai imával kezdődött a bemutatkozás, majd Korán recitálással folytatódott. Imámjuk a teljes Koránt megtanulta, és most is segédeszköz nélkül recitált egy hosszú részt. Egyházi vezetőjük ismertette a Korán tíz alaptanítását.

Október 16-án, szombaton a *Buddhista Misszió* házában voltunk, ahol meghallgathattunk egy magyarázatot a buddhizmusról, és egy meditációban vettünk részt.

Október 22-én, pénteken a *Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközség* vendégei voltunk, ahol egy hagyományos Sabbath-köszöntő esti imán vettünk részt. A rabbinó elmondta a progresszív hitközösségek, valamint a budapesti hitközösség történetét, majd bemutatták nemrég

megszerzett büszkeségüket, a Tóra-tekeréscet. Az elhangzott kérdések és válaszok alapján sok, számunkra ismeretlen részlet ismerhettünk meg a zsidóságról.

Október 25-én, hétfőn a *Tan Kapuja Buddhista Egyház* fogadott, amely kilenc buddhista közösség főiskolája is egyben. Egy meditáción vehettünk részt, amely lelki

gyakorlat a megtisztulás és megvilágosodás folyamatát segítheti elő.

November 2-án, kedden a *Karma-Kagyüpa Buddhista Egyház* budapesti központjában voltunk. Egyházi vezetőjük (lámájuk) tanítását hallgathattuk meg, amelyet a hozzá intézett kérdések özöne követett. A Karma-Kagyüpa Buddhista Egyház a tibeti buddhizmus folytatója, ők szervezték meg a Dalai Láma magyarországi látogatását is.

November 7-én, vasárnap *Bartók Béla Unitárius Egyházközségünk* a világvallások hete keretében emlékezett meg Dávid Ferenc egyházalapítónk születésének 500. évfordulójáról. Vendégeink unitárius istentiszteleten vehettek részt. Ez ünnepi alkalommal a Magyarországi Unitárius Egyház megbízott püspöke, **Balázs László** szolgált, majd Dávid Ferenc teológiájáról és a korabeli felfogásról **Gazdag Árpád**, az Unitárius Teológiai Műhely elnöke tartott előadást. Végezetül az érdeklődők kérdéseire válaszoltunk.

Természetesen, mindenhol szeretetvendégséggel zárult az együttlét, amikor megkóstolhattuk az adott vallás és kultúra hagyományos ételeit. Mindenhol nagy létszámban vettek részt érdeklődők, és reméljük, hogy a jövőben is folytatódik ez a már-már hagyománnyá nemsült szokás.

Léta Sándor

Beregi ünnepkör

November 4-én délután az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésének napján a beregi unitárius szörvány fiataljai Dandos Gyula cigányforradalmár mártírháláláról emlékeztek meg. A megemlékezés után, melyet a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola elnöke, **Szalóczy Béla** tartott, a beregi fiatalok a Dandos Gyula emléktérben megkoszorúzták az emléktáblát, majd befejezésül zsoltárokat énekeltek.

November 14-én délután a beregi cigányfiatalok Dávid Ferenc egyházalapító püspökünk Dávid Ferenc születésének 500. évfordulójára emlékeztek.

Az emlékünnepeket **Deák József** beregi unitárius presbiter tartotta, melyet a fiatalok énekszámai követtek.

Felhős Szabolcs

Dévai zarándoklaton

A MADFIE szervezésében megvalósult 2010. novemberi dévai zarándoklaton tizennégy lelkes ifjú és kevésbé ifjú utazó vett részt.

Péntek reggel indultunk Budapestről és késő délután érkeztünk meg Kolozsvárra. Szolnokról a Gedeon Társaság ajándékként háromnyelvű Biblia-szállítmányt vittünk magunkkal. A hosszú utazás monotoniját innentől érdekes beszélgetések színesítették, és ez így volt a visszaúton is. A Királyhágónál miccset uzsonnáztunk, és érdekes dolgokat tudhattunk meg e csemege összetételéről.* Kolozsváron az ODFIE részéről szívélyes vendéglátásban volt részünk, a János Zsigmond kollégiumban lettünk elszállásolva. A hatalmas és ódon történelmi épület különleges atmoszférája, labirintusszerű zezugos folyosói, és végül, de nem utolsósorban egyedülálló lépcsőhálózata mindenkire hatással volt.

Este a vacsora után részt vettünk vendéglátóink gitáros estjén. Szombaton mikrobuszunkkal az ODFIE buszkonvojához csatlakozva Dévára utaztunk, a megemlékezésre. Déva felé haladva útba ejtettük Gyulafehérvárt is, ahol

megtekinthettük a sokszáz éves katólikus székesegyházat, benne Hunyadi János, Hunyadi László, János Zsigmond és más történelmi személyiségek síremlékeivel.

Déván a várhegy tetejére a vállalkozóbb szelleműek gyalog, a kevésbé mozgékonyak pedig a kabinos felvonóval juthattak fel. A

várból lélegzetelállító panoráma tárult elénk, belátva a Maros völgyét és rajta túl az Érchegységet.

A várbán, Dávid Ferenc fogságának és halálának helyén részt vettünk az ünnepi megemlékezésen, amelyen nagyjából ötszáz ember volt jelen. A megemlékezés után lent a városban a dévai unitárius egyházközség szeretetvendégsége zárta a napot, utána este visszatértünk Kolozsvárra. Vasárnap délelőtt istentiszteleten vettünk részt a kolozsvári unitárius templomban, ahol a gyülekezet lelkésze, Rácz Norbert beszéde után felszólalt a Gedeon Társaság képviselője is. A déli órákban indultunk vissza Budapestre, ahová este érkeztünk meg.

Az utazás – amellet, hogy érdekes történelmi emlékhelyeket tekinthettünk meg – a személyes ismeretségek erősítésére is alkalmat adott a kolozsvári és a budapesti unitáriusok között.

Horváth Csaba
Phd-n tanuló történész

* A Magyarországon csevabcsicsaként ismert étel román neve: „mici”, „mititei” szó szerinti jelentése: kicsik, kicsikék, picikék. Az Erdélyben közkedvelt, román specialitásnak tartotteledelt általában marha-, disznó- és juhhús keverékéből, szódabikarbóna hozzáadásával készítik, parázson sűtik. (A szerk.)

Magyarkúti kirándulás októberben

Egy iskolai nap után mentünk Magyarkútra. A csoportból nem ismertem senkit, így a pályaudvaron nehézkesre sikerült a találkozás, de megoldottuk. Miután megtaláltuk egymást elindultunk. Gyönyörű helyen van Magyarkút, a borszönyi erdő kellős közepén. Mivel őszi volt, így az erdő a szokásosnál is szebb volt, őszi színekbe borult minden. Mint megtudtuk, Magyarkúton nincs térerő. A legközelebbi térerővel rendelkező hely a szállás legvégében volt. Még az erdőben is több volt a térerő, mint a faluban. Ez nagyon kellemes érzés, távol voltunk minden hétköznapi dologtól, mint például internet, iskolával és munkával járó dolgok és problémák. Én személy szerint nem is vittem magammal tanulnivalót, úgy gondoltam, hogy ezt a hétvégét pihenéssel szeretném tölteni és nem az iskolával, azzal otthon is tudok foglalkozni.

Nem is kell szerintem mondanom, hogy ez a hétvége rengeteg energiával töltött fel. Erkezésünk után lepakoltunk a szálláson és elkezdtünk beszélgetni, majd később játszani. Megismertük egymást, ki mit szeret, mi a hobbija, hol

tanul vagy éppen mi a foglalkozása, mit sportol és még azt is, hogy hogyan viselkedne egy zuhanó léggömbön pl. riporterként. Játékok alatt azt is megtudtuk, hogy a paraszt inkább összefog János bácsival, mint a gyümölccsel a Jogobellából, mert idegesítőnek találja, és így inkább nem is csinál belőle pálinkát, és hogy a medve brumm-brumm helyett azt mondja: vááááá. Persze egymást jobban megismerő játékok is voltak, mint például, hogy valaki kiment a szobából, a bent lévők megbeszélték, hogy kiről lesz szó, és aki kiment az utána bejött és kérdéseket tett fel. A kezdeti szokásos, kicsit furcsa hangulatból elég hamar egy családi légkör alakult ki. Másnap délelőtt kirándultunk egy nagyot.

Szerencsére kellemes időt fogtunk ki, pont jó volt a túrához. Az időnél csak a táj volt szebb. Mikor elértük a pihenőhelyet a szánk tátva maradt. Nagyon szép a vidék, be lehetett látni a környező hegyeket és minden az őszi színeiben tündöklött. A visszaúton egy kisebb játék volt soron. Az erdőből gyűjtöttünk színeket, formákat és egy kvízt is kitöltöttünk. Természetesen mindenki nyert. Túra után ebédeltünk és egy kicsit sziesztáztunk. Előző este érkezett egy pár Kolozsvárról, a pihenő után ők tartottak egy kisebb összefoglalót az unitárius valláshoz tartozó kérdésekből. Nagyon érdekes volt és szórakoztató. Ez után már nem volt előre megtervezett kötött program, de feltaláltuk magunkat, logisztizáltunk és aktivitizáltunk. Vasárnap még egy kis időt a szálláson töltöttünk, majd összeköltünk és mentünk a vonathoz.

Néhány szóban összegezve: ez a kirándulás nagyon jó volt. A szállás, az étel, Magyarkút, az idő és a társaság is tökéletes volt, és legközelebb is szívesen megyek egy ilyen kirándulásra.

Tódor Ilona

a Balassi Bálint Gimnázium diákja

Gálfy-Bódi Tamás:

Nemzeti házi áldás

*Akiben Szív lakik;
Abban az úr honol.*

*Akiben az úr honol;
Abban lakik a Hit.*

*Akiben a Hit lakik;
Abban lakik a Nyelv.*

*Akiben a Nyelv lakik;
Abban lakik a Nemzet.*

*Akiben a Nemzet lakik;
Abban lakik a Haza.*

*Akiben a Haza lakik;
Abban lakik a Lélek.*

*Akiben a Lélek lakik;
Abban lakik a Szeretet.*

*Akikben Mindezek laknak;
Azokban lakozék az Úr.*

Dr. Beke Ildikó (1942–2010)

A templomban, ahova kislány kora óta járt, mindenki ismerte, szerette. Ki doktornőnek, ki Pötyinek, ki Ildikónak szólította, de mindenki annak a két lábával a földön járó, örök optimista és derűs embernek szerette, aki születése óta volt.

Bárki fordult hozzá – akár az egyház, akár egyik atyámfia – mindig megpróbált rajtuk segíteni és elrendezni a nézeteltéréseket. „Nagy egy anya szoknyája” mondogatta, és valóban el tudta intézni a problémákat: hosszú évek óta egymással nem beszélők váltak újra barátokká, vagy álltak újra szóba egymással.

A világháború alatt született, megélt ínséget, családi tragédiákat, szerelmi csalódásokat, de örök jókedve nem hagyta el soha. Már a családból magával hozta az egyház iránti mély tiszteletet, illetve az egyházszolgálat hagyományát, mivel nemcsak édesanyja, de nagyanyja is presbiter volt. Ő nemcsak presbiter, de *10 évig egyházközségi gondnok volt, 16 évig az EKT és Főtanács tagja*. Talán ennél is büszkébb volt arra, hogy az *Unitárius Alapítvány elnöke* lehetett sok évig. Egész életében segítette az egyházat, még azokban az időkben is, amikor ez veszélyes volt. Tisztségeit a legnagyobb szorgalommal és odaadással végezte.

Természetesen ez alatt az idő alatt rengeteg szeretetet és boldogságot kapott, és joggal volt arra büszke, hogy ő is egy (nem is jelentéktelen) fogaskerék volt a Magyarországi Unitárius Egyház életében. Fontos volt számára a közösség, az

egyház és természetesen a templom is, melyet már kislány korában is a béke szigetének érzett. Mindig megsimogatta a női presbiterek padját, melyen még édesanyja, nagyanyja üldögélt. Büszke volt a maga után hagyott sok unitárius unokára, gyerekre és remélte, hogy a gyermekei folytatják a hagyományait, hisz „A hit Isten ajándéka”. Két gyermeke és 4 unokája is – követte őt – természetesen unitárius vallású lett.

Nemcsak anyaként, de eddig nem említett orvosként is példaértékűen állta meg a helyét, mivel sok unitárius atyámfia és persze sok-sok beteg köszönheti neki a fogai egészségét. 40 évig dolgozott a sztomatológián, ahol nemcsak megbecsült munkatárs, de a jövőd fogorvosok instruktora, mentora volt. Számos szakmai előadására még most is emlékeznek.

Hosszan tartó, gyógyíthatatlan tüdőrákban halt meg, mely betegséget a legnagyobb alázattal viselte. Mindent megtett a gyógyulásáért és azért, hogy köztünk maradhasson. Halála utáni időkre mindent elrendezett, hogy az általa megszokott rendben folyjanak a dolgok a későbbiekben is.

Hatalmas baráti köre és családja egész betegségében mellette volt. Minden nap sok látogatót és barátot fogadott szeretettel, egészen halálának napjáig.

Ahogy ő fogalmazott: „Teljes életet éltem, nem hagytam ki semmit, és most is mindent így tennék.” Remélem mi is így tudunk majd visszaemlékezni, ha eljön az ideje.

Áldás és békesség veled!

Barna Tibor

Lőrincz Ernőné, Ildikó emlékére

Akitől ma nagyon fájó szívvel búcsúzunk életében pótolhatatlan lelki, szellemi értékeket hordozott és hagyományoz ránk, hogy ezentúl a mennyországból kísérje figyelemmel azok méltó folytatását általunk a földi téreken.

Drága halottunk a keresztségben a Kelemen Mária nevet kapta ugyan, de már ifjú korától Ildikónak hívták sokan és ezt a nevet viselte hosszú élete végéig. Egyéniségét a földi pályán mindenekelőtt az a körülmény határozta meg, hogy Erdélyben született, amely országrésznek remek ismerője, szerelmese, propagálója volt évtizedeken keresztül. Reformátusnak keresztelték, azonban a későbbiekben fokozatosan magával ragadták az unitárius hitelvek, és meggyőződéssel vallotta a dávidferenci egyház eszméit.

Ifjúságának változó helyszínei termékenyen táplálták ennek a szép és okos fiatal nőnek élményekben gazdag életszakaszait. Kolozsvárról látta meg a napvilágot, ahol szeretetteljes óvó-féltő családi körben nevelkedett. Iskolai éveit eleinte Kolozsváron, majd Déván töltötte, ám a második bécsi döntést követően a család visszatért Kolozsvárra, ahol érettségije után első házasságát kötötte. A háborús események előli menekvés Budapestre sodorta őket, és Ildikó itt adott életet első gyermekének, Csomafáy Ildikónak.

A háború után tudatos vállalásként Kolozsvár lett tartós otthona, ahol a Bolyai Tudományegyetem hallgatójaként szerzett magyar-francia szakos tanári diplomát. Az ötvenes években másodszor is férjhez ment – Ernőhöz –

és ennek a házasságnak gyümölcseként született Melinda és Gabriella. 1965-ig elismert tanára volt a kolozsvári zeneművészeti líceumnak.

Ezt követően a család további életét meghatározó döntés született. Fájdó szívvel bár, de a szorongató körülmények hatására feladták az erdélyi létet a magyarországi jobb élet reményében. Az áttelepülés két szakaszban történt: először Ildikó vágott neki a két kislánnyal az emberpróbáló feladatnak, melynek során új egzisztenciát kellett teremtenie a családnak. Erős akarata, céltudatossága, küzdeni tudása – mind segítette őt a helytállásban. Férje két év múltán tudta követni, s így 1967-ben egyesült ismét a család. Magyarországon is a gimnázium volt a munkahelye: Ajkán, Pécsen és végül Budapesten.

Nyugdíjba vonulásával az oktatás-nevelés ügyét iskolai szinten abbahagyta ugyan, de a 80-as évektől olyan új hivatást keresett-választott magának, amelyben embernemesítő énjének második kiteljesedését élhette meg – idegenvezetői képesítést szerzett. Ezt a színes munkát végezte egészen addig, amíg egészsége hagyta. Sajnos 2002-től mozgásszervi állapota (korlátozott, majd nagyfokú járásképtelensége) megfosztotta ettől az aktív létformától. Elkezdődtek, majd állandósultak olyan betegségek, melyek ellen hősiiesen küzdött ugyan, de nem tudta őket legyőzni, csak türelemmel, megadással viselni mostanáig, amikor fatális kórházi baleset következtében, 18 napi küzdelem után visszaadta lelkét Teremtőjének.

Ildikó jellemét, személyiségét megrajzolni nem nehéz, mert adottságai, yonásai a bőség kósarát kínálják számunkra. Ő ugyan irodalom- és nyelvtanárként futotta be a pedagógusi pályát, de hihetetlenül széles érdeklődési kör vonzotta, gazdagította arculatát. A néprajz neves professzora, Gunda Béla szerette volna munkatársnak, mert ez a terület is érdekelte Ildikót, aki tanulmányt is írt a „hóstatíak”-ról. Ugyanilyen kíváncsisággal csüngött a másik híres professzor Szabó T. Attila nyelvészeti kurzusain. Ildikó gyerekkorától kezdve soha nem tette le a könyvet, több ezer művet olvasott el, ami által az egyetemi tanulmányok előtt, alatt és után olyan hatalmas műveltség birtokába jutott, hogy csodálatos volt vele bármely témában a társalgás. Ritka eset, hogy valaki a szépirodalom, a művészettörténet, a régészettudomány, az etnográfia, a történelem és a politika terén olyan tájékozottsággal bírjon, amilyennel ő rendelkezett. Ennek a sokféle alapos ismeretnek különösen azok a csoportok vették hasznát, melyeket Ildikó idegenvezetőként vitt Olaszországba, Németországba, Erdélybe, illetve azok a hazánkba külföldről érkező turisták, akik általa ismerték meg fővárosunkat és a magyar vidék nevezetességeit. Ezeket nemcsak magyar, hanem francia, román és olasz nyelven is kalau-

zolta – szükség szerint. A köszönő és elismerő levelek, telefonok özöne érkezett egy-egy ilyen utazás után, kérve, hogy egy következő út során ismét ő legyen vezetőjük, hisz a konkrét helyi tudnivalók pontos előadásán túl olyan kulturális háttéranyagot kaptak tőle, ami az úti élményt felejtethetlenné tette. A festői tájak, a természetjárás, kirándulás egyébként diákkorától szenvedélye volt: az erdélyi hegyek magaslatait és völgyeit túracipővel és síléccel éppúgy bejárta, mint Nyugat-Európa épített és természeti örökségének megannyi alkotását.

Szeretett Ildikónk családi élete a közéletivel párhuzamosan hozta meg áldásait: első házasságából lánya, unokái és dédunokái tették boldoggá, második házasságából két lánya nőtt fel abban az intellektuális légkörben, mely édesanyjukat jellemezte. A család féltése, összetartásának igénye erősen munkált benne, és a házasság egyenetlenségeit békítő képességével tudta kezelni. Különösen betegsége idején, élete utolsó szakaszában érezhette, hogy a hozzátartozók mellette állnak, az otthoni és kórházi gyógyulás érdekében minden tőlük telhetőt megtesznek.

Végül, de nem utolsó sorban erről a kedves, rokonszenves, sokoldalú asszonyról úgy is meg kell emlékeznünk mint egyházunk hívő tagjáról. Betöltötte egy ciklusban a Dávid Ferenc Egylet főtitkári tisztét, s ennek az egyházközségnek tagjaként ide, a Nagy Ignác utcai templomban járt istentiszteletekre és bibliakörre. Ez utóbbiak során is magas színvonalon elemezte a legkülönbözőbb témákat, nemcsak vallásfilozófiai, hanem ókortörténeti tudásával is elkápráztatva a kör tagságát.

Elmondhatjuk, hogy olyan tudatos unitárius volt az egyházban, mint amilyen kiváló tanerő az oktatásban, s minden más vonatkozásban olyan értelmet sugárzó ember volt, aki tanítványaiba a tárgyismeretek mellett az erkölcs, a becsület és tisztesség erényeit oltotta, tehát a nevelés feladatát is ellátta. Misszióját azért is becsüljük, mert egyéni sorsán mindig képes volt túllátni, népben és nemzetben – kárpát-medencei horizontokban – igazi patriótaként gondolkodni. Élete végéig szívén viselte a magyarság sorsát, és igazi lételeme volt az eszme- és érzésvilágot megosztani másokkal.

Küldetése sajnos véget ért, de élete példája fáklyaként világít számunkra, családjá, egyháza, tanítványai, barátai számára. Méltatjuk ezt a csodálatos asszonyt, akitől megválni keserű fájdalom, – ám hadd idézzük vigaszul Seneca sorait:

*A lélek oda áhítozik,
ahonnan a Földre szállt.
Ott örök nyugalom vár reá,
tekintete megnyugszik
a tiszta és csillogó fényeken.*

Dr. Lőrincz Ernő, Ildikó és Gabriella

Várkonyi Imre

Füzesgyarmat város polgármestere, élt 53 évet...

*Nem kellene több, csak annyi,
hogy ama végső napon,
mikor számot kell majd adni,
ne érjen oly bántalom,
mire rá sohasem szolgáltam,
míg vezetett az a kéz,
melyet követtem bátran,
hogy életem legyen egész.¹*

A Polgármester Úr – mint mi is itt Füzesgyarmaton – „jövevény” volt a szó nemes értelmében. Akit befogadnak, akit elismernek, és azért a településért, faluért vagy városért élete minden értékével, tehetségével, odaadásával, küldetéstudattal fáradoz, az már teljes jogú polgára annak a közösségnek, osztozva annak minden örömeiben, sikerében, vagy fájdalmaiban, megpróbáltatásaiban. Egy-két más hivatás mellett papoknak, pedagógusoknak jut leginkább az az osztályrész, hogy vándoroljanak, életükben esetleg többször változtassanak helyet, házat-hazát, de mindig visszavágyva, és soha nem feledve, hogy honnan indultak, hogy a különböző életállomásokon milyen értékekkel gazdagodtak. Az ilyen emberek valósággal roskadoznak a megtermékenyítő, erőt, eligazodást adó emlékek súlya alatt.

Várkonyi Imre Szegeden született, egy 9 gyermekes, vallását gyakorló katolikus családban. Tanári végzettségével együtt járt az, hogy tudomásul vegye: élete nem biztos, hogy imádott városában fog folytatódni. Aztán Füzesgyarmatra került...

Itt teljesedett ki élete mind hivatása, mind pedig családi élete szempontjából. Felesége is pedagógus, Isten életüket egy fiú ikerpárral áldotta meg. Hivatása teljesítésében tudomásul kellett vennie, hogy a kor eszmeiségében nem nagyon lesz helye az otthonról hozott vallásos neveltetésének. Életpályája alakulása látszólag el is távolította ettől, mert olyan munkakört is betöltött, amely egyenesen ellentéte volt a keresztény értékeknek. De életvitelében mégis meglátszott az, hogy az erős kötődések, „édesanyám sok szép szava”, a családi összetartozás, a szoros testvéri kapcsolatok erősebbek a helyzet, az alkalom felkínálta hervatag babéroknál. És akkor találkozottunk mi az 1990-es évek elején...

Bár sok mindenben más volt a világlátásunk, megvitattunk alkalmanként sok, főként közösségeinket érintő kérdést, s aztán tettük a dolgunkat ott, ahova az élet állított, én a gyülekezetben, a templom szószékén, vagy szomszédos kis települések iskoláinak nyelvoktatójaként, ő iskolája igazgatójaként és az önkormányzat

képviselőjeként. A városkánk szinte semmittevő, majdnem visszafejlődő első évtizede után polgármester lett. Akkor látszott meg, hogy az eltékozolt évek nem rajta és egy-két tehetséges képviselő munkáján múltak.

A település fejlődésében a három – református, katolikus és unitárius – egyházközösség is sikeres jeleket mutatott fel az általa vezetett önkormányzat támogatása folytán.

Kisebbség-nagyobb javításokra segítséget kaptunk; a templom környékét és a lebontott papilak telkét mindig tisztán tarttatta. Ő, aki MSZP-s vezetője volt a városnak, minden nagy rendezvényünkre eljött, anyagi támogatást szavaztatott meg az ünnepeink kiadására. Ilyen alkalmakkor láttam meg azt, hogy az otthonról hozott értékek milyen erősek lelkében, mert mindig szólt a gyülekezethez, és olyan beszédek mondott, amiket egy pap is megirigyelhetett volna.

Többször fogadta egyházi vezetőinket, az elhunyt püspökkel „megtalálta a szót” – ahogy szoktuk mondani. Tavalyi temetésére sietve jött Budapestre, hozva a koszorút, de ő adta híveinknek az autót, amivel eljuthattak a temetésre, mert az a kocsis, mellyel elindultak, lerobbant.

Aztán megtapasztalhattam azt is, hogy felnőtt, nagy gyermekként milyen gyámolításra szorul (mint mindannyian ilyenkor), amikor Szegeden eltemettük az édesanyját, és könnyeit nyelve köszönte meg a nagyszámú részvétet és búcsúztató énekszólómat. Felpártolta azt a kezdeményezésünket, amit 2005-ben indítottunk el feleségemmel, és aminek a célja az volt, hogy megismerjük egymást a magyar irodalom nagyjainak megidézése által. Eljött irodalmi estjeinkre, és méltató szavakkal illette azoknak szépségét, hatását és fontosságát. Emléktábláink, emlékműveink, kopjafáink felavatását is szívesen vállalta.

Nagy szeretettel fordult erdélyi testvéreink felé. Arkosi gyülekezetünk 15-20 tagját minden évben fogadta, jutányos áron segített (első években ingyen!) őket elszállásolni híres fürdőnkben, és ingyenes belépést biztosított nekik a strandra 5-6 napig. Felejtethetetlen alkalom volt a főtéri ünnepség, amikor az arkosiak által ajándékba hozott gyalog székelkaput avattuk. A trianoni kopjafánk avatásakor ünnepélyesen fogadta Székelyudvarhely polgármesterét, Szász Jenőt, és unitárius esperesét, Kedei Mózeszt, akik népes küldöttséget vezettek. Minden évben készült, hogy eljön velünk meglátogatni

¹ Keresztury Dezső: Csak annyi...

erdélyi testvéreinket, de elfoglaltsága miatt nem kerülhetett sor erre. Az idei augusztusi kirándulásra is készült velünk jönni a szejkei világtalálkozóra, de azt mondta az indulás előtti héten, hogy majd saját kocsival mennek erdélyi útra. Hazatérve megdöbbenve hallottuk, hogy kirándulás helyett bekerült a kórházba, gyógykezelésre.

Kis gyülekezetünk fájdalommal vette tudomásul eltávozását. Halála napjától a november 5-ei temetéséig templomunkon emlékére lengett a fekete zászló. A Halottak Napján tartott

istentiszteleten megemlékeztünk az elhunyt-ról, ott voltunk a hatalmas résztvevő sokaságban a temetés napján, és templomunk harangszavával is búcsúztunk.

Bár – a fent idézett versre utalva – élete az évek számát tekintve nem volt egész, mégis idézhetjük a szentírás szavait, miszerint: „Jól vagyon jó és hű szolgám, kevesen voltál hű, menj be a te uradnak örömébe.”²

Balázsi László

² Mt. 25:21.

Dr. Szén Tamás búcsúztatása

Tamás!

A Nyárasban, hol nagyapád leélte nyugdíjas éveit, a kisház régen összeomlott, s a pusztává lett tenyérnyi udvaron csak az öreg körtefa maradt meg a régi, szép-boldog idők emlékeztető tanújaként.

Úgy egy órával ezelőtt jártam ott. Pár percre körülnéztem, s mint mikor visszafele pereg a film, az emlékezés pillanatok alatt helyreállította az egykori rendet, a „bennvaló” teljes tárgyi világát. Allott újra a kétszobás házikó, a nyári-konyha, a rozszant fásszín a favágóval együtt, s a tömött, vastagárnyékú ringlőszilvafa.

Benépesedett a füves udvar, zajos lett ismét a kisház. Szálfa-egyenes, szalmakalapos nagyapád épp fiával, a datki szülőföld szerelmesével, az évszakok pontos érkezésével minden nyáron hazalátogató édesapáddal beszélgetett, Mári néni a nyári konyhában ebédet főzött neked és Andrisnak, Zoltinak és Lacinak, a szobában simogató, gyöngéd asszonyi, édesanyai hangok keveredtek víg gyermekek kacajával. Az ódon levegőjű házban a Porti, Sophiane és Kossuth cigaretta füstje békésen szállodogált.

Ott voltam én is kamaszodó gyermekként, kipirult arccal és büszkén, mert a faluban nem akárki dicsekedhetett pesti rokonokkal.

Aztán bejártam az évszázados gyümölcsös-kertet. Azért az jobban ellenállt a múlandóságnak, bár az idő nyoma rajtuk is fogott. Megálltam azon a helyen, ahol életem első fényképe készült, Te készíttetted a felvételt.

Mikor kijöttem a kapun, visszanéztem, de már csak a pusztá jelent láttam.

Amikor jött a szomorú hír, akkor is otthon, Datkon voltam. Zolti telefonált. Pár órával ezelőtt az ősi házban, ott a kis patak mellett, abban, amelyikben még nagyapád is töltötte gyermekkorát, ifjúságának pár évét, mint minden egyes hazalátogatásomkor most is végignéztam a falon azokat a fényképgyűjteményeket, amelyeket gondos szívű jó anyám éppen ezekre az időkre nézve tett el.

Érettségiző fényképed mellett az Andrisé, esküvői, keresztelői, kirándulói, a fiatal és szépen boldog családi életképek mára már ereklve értékűvé minősültek. Miként azok is, amelyeken együtt vagy a nagycsalád egyik-másik tagjával, vagy amelyiken éppen én tartom karomon gyermekeidet.

Tamás! Ez most és itt, nem csupán a fájó elválás, a szomorú búcsúzás alkalmá, de a hálás köszönet is. Köszönöm neked Tamás, gyermekkorom szép emlékeit. Az apai szeretet és biztonság örökös hiányérzetével küszködő gyermek köszöni neked a ráfigyelést, halk, szelíd szavaid simogatását, az ajándékok hosszantartó örömet, s a szavakban aligha kifejezhető, bizsergető, jó és kellemes érzést, amelyet a te érkezésed már napokkal azelőtt gerjesztett bennem. De nekik is éppen ekkora hálával köszönöm, nekik, akik már előtted elmentek „a minden élők útján”, s nektek is, kikkel most együtt gyászolok, együtt sírok. Mert gyermekként úgy néztem rád és rátok, mint ahogyan karácsonyok előtt az angyalra vártam.

Köszönöm Tamás, hogy fiatalként, amikor 1978-ban először léphettem rá az anyaország földjére, szerető családot vendége voltam, időt és figyelmet szántatok rám, hogy szép és felejthetetlen legyen ez az életszelet.

Köszönöm – s ezúttal Csilla is – az utóbbi – igaz nagyon ritkán megesett – találkozásainkat a két felejthetetlen szentgyörgyi esküvő alkalmával.

Ezekért, s a fel nem emlegetettekért tiszta szívből mondok köszönetet, s imádságos lélekkel rokonként, de lelkeszként, hívó emberként én is arra kérem a jó Istent, hogy adjon jó és szelíd lelkednek üdvösséget, sok, de méltósággal viselt szenvedéseid után békés nyugalmat elgyötört testednek, vigasztalást gyászolóidnak. Isten veled, pihenésed legyen csendes, emléked áldott és örök! Ámen!

2010. október 27.

Szén Sándor

Özv. Pandur Gézáné, született Ágoston Rozália (1920–2010)

Testvérei „Rózsaszálnak” (ezért választottunk rózsával díszített urnát) vagy Rózi néninek hívták, becézték, mi, Géza fia és unokája Mamának hívtuk.

Született Székelyudvarhelyen, az ő szeretett Erdélyországában, 1920. december 16-án. Szülei – Ágoston József és felesége Ágoston Józsefné (sz. Bogdán Julianna) – néhány hónapos elsőszülött lányukkal menekültek el Erdélyből a trianoni diktátum által odakerült román haderők elől. Vagyonuk csak a magukon lévő ruha, és leányuk volt.

Budapestre kerülve édesapja rendőr lett. Szerény, de biztos megélhetést tudott biztosítani a családnak. Utána még 9 gyermek született, de ezekből már csak 3 él, Bea, János és Hunor. Sokat segített édesanyjának a többi testvér nevelésében, ellátásában. Egy kicsit a többiek anyja is volt. A nagycsalád minden öröme megvolt náluk.

Négy polgárit végzett, jól tanult, különösen a humán tárgyakat, irodalmat, verseket szerette. Örökölte édesapja jó rajzkészségét (sok évtizeddel később segített fiának és unokájának is az általános iskolában). Karénekes is volt, s ötvenes éveiben Csaba öccsétől tangóharmonikázni is megtanult.

Pénztárosként dolgozott egy élelmiszerboltban. Az 1940-es évek elején házasságra lépett egy fiatal rendőrrel, Csabakerti Lajossal, házasságuk azonban igen rövid lett, mert fiatal férje elesett a fronton.

A II. világháború után megismerkedett, Pandur Gézával. 1949-ben kötöttek házasságot, 1952. december 8-án született egyetlen gyermekük, ifj. Pandur Géza.

A Rákosi-korszak közismerten nehéz megélhetési körülményei miatt nehéz fizikai munkát vállalt, a Budapesti Cementipari Műveknél a műkö-gyártásban dolgozott. Ott hamar felfigyeltek szép írására és jó számolási készségére, így kiemelték bérelszámolónak. Férje közben a Munkaügyi Minisztériumban lett főelőadó.

Az 1956-os forradalom ismét átrendezte a család életét. Férje aktívan részt vett a rádiónál lévő harcoknál, így a forradalom leverése után ismét fizikai munkát tudtak csak vállalni mindketten. Hogy a gyerekek ne kerüljön idegen kezekbe otthon minden energiáját a családra fordította. Gyermeké 11 éves koráig nem is állt munkába, segített a tanulásban. (E mellett folyamatosan ápolta anyósát, Viki nénit, 12 éven keresztül, 1971-ben bekövetkezett haláláig.)

Az 1960-as évek végén elhelyezkedett, először a III. ker. Lehel utcai általános iskolába, majd az Országos Vízügyi Hivatalhoz került, ahol raktárvezető-helyettes lett. Annyira szerette ezt a munkát, hogy az akkori 55 éves nyugdíjkorhatárt 3 évvel túllépve, 58 évesen ment nyugdíjba OVH Elnöki Dicsérrettel, 1978-ban.

Sajnos ekkor kezdett megrendülni férje egészségi állapota, aki 1984. február 19-én hunyt el. Természetesen őt is ápolta. Immáron második férjét is elveszítette. A gyásszal szinte együtt jött az új élet és az öröm: unokája ezekben a hónapokban született. Itt is besegített nagy szívével, szeretetével, szorgalmával: az unokát 3 éves koráig a másik nagymamával megosztva együtt nevelték, gondozták.

Közben fia és menyé 1976-tól 1981-ig estin elvégezte a Közgazdaságtudományi Egyetemet. Nagyon sokat segített náluk is a háztartásban, csak hogy – ahogy ő mondta – „a gyerekei” el tudják végezni az egyetemet, mivel menyét úgy szerette, mintha a lánya lett volna.

Innen egészen a 2000-es évek elejéig aktív társadalmi életet élt, részt vett az unitárius egyház munkájában, presbiteri tisztséget is betöltött. A gyülekezettel több hosszabb kiránduláson is részt vett. A 2000-es évek közepétől egészségi állapota megromlott. Az utolsó két évet az Anziano Gondozóházban töltötte, teljes orvosi és ápolási ellátás mellett.

Összefoglalva életpályáját: hosszú és változatos élete volt. Megélt két világháborút, 1956-ot. Elveszítette két férjét, hat testvérét és szüleit, de székely kitartásával, végtelen szeretetével, gondoskodásával példát mutat mindannyiunknak.

Pandur Géza

Megalakult a magyarországi Gondviselés Segélyszervezet

Folyó év november 19-én a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai tanácstermében megalakult a magyarországi Gondviselés Segélyszervezet, amely az azonos nevű erdélyi ikerszervezettel közös célokért kíván tevékenykedni. Az unitárius egyházi alapokon nyugvó, felekezeti korlátok nélkül működő új segélyszervezet küldetése az unitárius egyház ember- és közösségszolgáltató hivatásának kiteljesítése, a szükségben és bajban levők segítése Kárpát-medence-szerte. Az alakuló közgyűlésen egyaránt részt vettek a Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége által megbízott képviselők és az erdélyi Gondviselés Segélyszervezet által felkért személyek.

A közgyűlés a jelenlevők csatlakozási szándékának és nyilatkozatának tudomásul vételével kezdte meg munkálatait, ami után sor került az alapszabály elfogadására és a tisztségviselők megválasztására. A résztvevők meghatározták az általuk létrehozott segélyszervezet küldetését, jellegét és szerepét, majd körvonalazták a közeljövőbeli tennivalókat.

A közgyűlés a következő személyeket választotta az Elnökség tagjává: **Zoltán Csaba** (elnök), **Lakatos Csilla** (alelnök), **Fekete Réka** (ügyvezető elnök), **Abonyi György**, **Bardócz-Tódor András**, **Demján Sándor**, **Léta Sándor** (elnökségi tagok).

Az alakuló közgyűlésen az erdélyi Gondviselés Segélyszervezet részéről jelen volt Szabó László alelnök és Kolozi Ernő munkatárs, akik kifejezték a két testvérszervezet szoros együttműködésére vonatkozó szándékukat és reményüket.

Isten áldása kísérfje az újonnan alakult segélyszervezet rendeltetésszerű működését!

* * *

Az egyesülethez bárki csatlakozhat, aki egyetért annak céljaival. A Segélyszervezet célja szerint az alábbi közhasznú tevékenységeket végzi a Közhasznú Szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (a továbbiakban: Ksztv.) 26. § c) pontja szerint:

a. szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása;

b. önkéntes tűzoltás, mentés, katasztrófa-elhárítás;
c. ár- és belvízvédelem ellátásához kapcsolódó tevékenység;

d. rehabilitációs foglalkoztatás;

e. munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése;

f. hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése,

g. a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység;

h. nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés;

i. kulturális tevékenység;

j. kulturális örökség megóvása,

k. környezetvédelem;

l. gyermek- és ifjúságvédelem, gyermek- és ifjúsági érdekképviselet;

m. közhasznú szervezetek számára biztosított – csak közhasznú szervezetek által igénybe vehető – szolgáltatások.

2.3. A Segélyszervezet céljai és feladatai:

a. jótékonyági, szociális, katasztrófavédelmi és mentési tevékenység;

b. közművelődési, ifjúsági, vallásos, lelki, szellemi, sport- és más szabadidős tevékenységek szervezése és támogatása;

c. környezetvédelmi programok szervezése és támogatása;

d. közösségszervezési és közösségfejlesztési programok támogatása;

e. az iskolai oktatás, felnőttképzési tanfolyamok és más oktatási-nevelési formák (szakképzések, népfőiskolai tanfolyamok) támogatása;

f. ösztöndíjrendszer működtetése;

g. a Kárpát-medencei természeti, kulturális, vallási, néprajzi, építészeti örökségünk és más jellegű közösségi értékeink népszerűsítése, ápolása;

h. a faluturizmus, vidékfejlesztés és általában az idegenforgalom elősegítése;

i. a hasonló célokért tevékenykedő társadalmi szervezetek, szociális és egyházi intézmények, önkormányzatok, közintézmények és más szerveződések együttműködésének szorgalmazása a Kárpát-medencében és világszerte;

j. a fenti célokat szolgáló kiadói tevékenység folytatása.

A segélyszervezet várja mindazok jelentkezését, akik akár a segélyszervezet tagjaiként vagy aktív szociális munkásaiként szeretnének részt venni a Gondviselés Segélyszervezet szociális és karitatív tevékenységében. A jelentkezéseket Zoltán Csaba elnökhöz szíveskedjenek elküldeni, a csaba.zoltan@startgarancia.hu drótposta címre.

Közlemény

Tisztelt Adományozók!

Az Unitárius Alapítvány köszöni támogatóinak a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását. Az APEH 2009. évben összesen 1 518 415 Ft-ot utalt az Unitárius Alapítvány számlájára. A Kuratórium a 2009. évben a következő pályázati összegeket utalta át:

Pályázó neve	Kapott összeg
Bartók Béla Egyházközség	250 000 Ft
Debreceni Egyházközség	205 000 Ft
Füzesgyarmati Egyházközség	150 000 Ft
Miskolci Egyházközség	80 000 Ft
Győri Egyházközség	150 000 Ft
Hódmezővásárhelyi Egyházközség	80 000 Ft
BUE	220 000 Ft
Pestszentlőrinci Egyházközség	80 000 Ft
Dunántúli Egyházközség	100 000 Ft
Kocsord	50 000 Ft
Duna-Tiszaközi	30 000 Ft
Bereg	30 000 Ft
UART	30 000 Ft
Bartók Béla Egyházközség betörésvédelmi rácsokra	200 000 Ft
ÖSSZESEN	1 655 000 Ft

A pályázati összeg karitatív tevékenységre, rendezvények szervezésére, közösségi célt szolgáló felszerelések, berendezések beszerzésére, unitárius témájú könyv, kiadvány előkészítő munkáira, felújításra lett felhasználva.

A Hőgyes Endre utcai unitárius templomba 2009. évben kétszer betörték. A Magyarországi Unitárius Egyház vagyonának megőrzése érdekében a biztonsági rácsok és záruk felszerelését külön támogatta az Alapítvány. 2008. évben célzottan a Bartók Béla Egyházközség javára 100 000 Ft befizetés érkezett, ezt az összeget pótolta ki az Alapítvány 100 000 Ft-al a beérkezett rendkívüli pályázat elbírálásakor

A Kuratórium minden évben 100 000 Ft körüli összeget rendkívüli támogatásra elkülönít, és szükség esetén odaítél.

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik felajánlásukkal Alapítványunkat jelölték meg kedvezményezettnek.

Dr. Kiss Balázs s. k.
elnök

Sepsi-Kovács Éva s. k.
titkár

A hátsó borítón a Budapesti Unitárius Egyházközség 2010. november 12-én tartott könyvbemutatójának délutáni programjáról és a november 27-i 120 éves évfordulóról készült képek láthatók.

